

Občinske volitve v Sloveniji.

VSEBINA.

1. Fran Erjavec: Občinske volitve v Sloveniji 121
2. Dr. Fr. Veber: Materializem 131
3. Dr. Štefan Šagadin: Parlamentarna vladavina 137
4. Dr. J. A. Glonar: Panslavizem 140
5. K. Ozvald: Pot iz gluhe loze 143
6. Dr. Milko Kos: St. Germainskamirovnna pogodba in naše zahteve v avstrijskih arhivih 148
7. Dr. M.: Jugosloveni, Slovani in Jugoslovani 150
8. Aleks. Koprive: Sodobno osn. šolstvo . 152
9. A. Gradnik: Brda . 154
10. Pregled:
 - I. Politika (As.) . . 155
 - II. Socialna politika: Koliko je sirotne dece v Sloveniji (Dr. Fr. Goršič) . 155
 - III. Gospodarstvo: Nekaj o Taylor sistemu (Ig. Mihevc) 157
 - IV. Literatura: Fried. Schmalz: Großmännien (F. E.) . . 158
Nove knjige . . 159
 - V. Revije: Srpski knjiž. glasnik (ec.) — Die neue Rundschau (ec.). — Naš list. — Kres . . 159
 - VI. Kultura 160

NAŠI ZAPISKI

Mesečnik za politiko in gospodarstvo,
kulturno in socialno življenje.

Urejšajo:

Dr. Dragotin Lončar, Fran Erjavec,
Albin Prepeluh.

XIII. letnik

Št. 6-7.

1921.

POPRAVKI:

V zadnji številki je pomotoma izostal konec dr. Zalokarjeve razprave „Socialna medicina“, ki naj se glasi:

„Ta zahteva ni še našla dovolj odmeva; žal, so še redki nacionalni ekonomski, ki bi poznali največji svetovni kapital — ljudsko zdravje; žal so še rarer avstrijski juristi, ki bi v zakonodajo spravili sveže, dragocene pridobitve socialno medicinskega študija. Obrača pa se že na bolje. Posebno v našem času, razdrtem in razoranem v socialnem in zdravstvenem pogledu, utegne socialna medicina doseči več priznanja in več praktičnega upoštevanja.“

*

V socialno političnem pregledu v 4. številki in 3. vrstici ima stati ... „profit. Kakor“ ... in ne ... „profit, kakor“ ...

*

V gospodarskem pregledu 5. številke so se vrinile sledeče tiskovne napake:

Na strani 114 v prvem stolpcu v 21. vrstici od zgoraj ima stati „temperaturnem padcu“ in ne „temperamentnem padcu“.

Na strani 116 v prvem stolpcu v 5. vrstici od spodaj ima stati „2·5 km²“ in ne „2·5 m²“.

Na strani 118 v prvem stolpcu v 10. vrstici od zgoraj ima stati „Namesto da se“ in ne „Ne da se“ in v drugem stolpcu v 7. vrstici „tako da je“ in ne samo „da je“.

Naši Zapiski izhajajo redno vsak mesec in stanejo letno 60 K, polletno 30 K, posamezne številke so pa po 6 K. Za Ameriko stanejo celoletno 2 dolarja, za Italijo 20 lir, za Nemško Avstrijo 20 dinarjev. Naročajo se pri „Slovenski Socialni Matici“, Ljubljana, poštni predal 91. Naročnino je pošiljati upravištvu po položnicah, ki bodo po potrebi priložene. Rokopise je pošiljati najkasneje do 1. vsakega meseca na uredništvo „Naših Zapiskov“, Ljubljana, poštni predal 91; ali pa na naslov: Fran Erjavec, Ljubljana, Večna pot 1.

Za uredništvo je odgovoren Fran Erjavec. — Last in založba „Slovenske Socialne Matice“ r. z. z o. z. — Tiska tiskarna Pavliček v Kočevju.

FRAN ERJAVEC:

OBČINSKE VOLITVE V SLOVENIJI.

Wanske volitve v konstituantno niso podale točnega izraza politične opredelitve slovenskega naroda, to smo ugotovili že tedaj.¹ Vršile so se preveč pod vplivom vojne psihoze zrevolucioniranih ljudskih mas ter pod vplivom vabljenih gesel starih in povsem novih političnih strank, ki še niso imele prilike pokazati svoje prave barve.

Popolnoma drugačen je bil pa položaj sedaj. Slovenska delegacija, ki je prišla v belgrajsko konstituantno, je bila ob priliki ustavnih debat prisiljena popolnoma odkriti svoje karte. Postavljena je bila pred najdelikatnejša vprašanja, kjer se ni dalo več slepomišiti s praznimi gesli in lepimi obljubami, ampak je bilo treba pokazati svojo pravo barvo. Pri ustavnih debatah so se nedvomno preizkusili programi in vrednost načel naših političnih strank.

Kakšno stališče pa zavzema slovenska delegacija do ustavnega načrta, ki ga je predložila radikalno-demokratska vlada konstituenti? Preden odgovorimo na to, si moramo na kratko ogledati načrt sam. Ta je produkt velikosrbske buržoazije, pomnožene s peščico slovenskih in hrvaških „demokratov“, ki si hočejo s pomočjo te ohraniti svojo uzurpirano politično pozicijo. Srbska buržoazija hoče tudi v Jugoslaviji zagotoviti popolno in absolutno nadvlado svojemu plemenu, kar je pa mogoče le tedaj, če se država organizira v smislu najekstremnejšega centralizma, odvzame ljudstvu čim največ političnih pravic ter osnuje državna zgradba na temelje reakcije. In vse te znake nosi tudi konstituenti predloženi vladni ustavni načrt, kar nam dokazujejo reakcionarne določbe o tisku, priznanje smrtne kazni, odklonitev prava političnega azila, nepriznanje politične suverenosti naroda, odklonitev plebiscita in referenda, ohranitev vojnih sodišč, odklonitev stalne parlamentarne kontrole vlade, vtihotapljenje možnosti odgoditve parlamenta, popolno ignoriranje vseh socialnih pravic državljanov, prosta pot kapitalističnemu izkoriščanju, prenos legislativnih pravic na vlado ter prosta pot izdajanju najdalekosežnejših naredb in obznan brez

¹ Glej „Naše Zapiske“, XII, str. 188.

vednosti in odobritve parlamenta, pravica političnih oblastev do najdalekosežnejšega zapiranja in kaznovanja brez rednega sodnega postopanja, kancelparagraf, razbitje starih upravnih, gospodarskih, kulturnih in etničnih edinic v mala, življenja nezmožna okrožja, odklonitev vseh samoupravnih pravic ljudstva itd. itd. Zatajena je bila krfska deklaracija, zatajen slovesni ženevski dogovor, zatajen decemberski manifest regenta, zatajena demokracija, naprednost in najprimitivnejše socialne pravice izkrvavelega naroda.

Pred tak ustavni načrt je bila torej postavljena slovenska delegacija in z napetostjo smo pričakovali, kako stališče bodo zavzele do njega različne naše politične stranke. O JDS ni bilo nobenega dvoma, kajti ustavni načrt je kri njene krvi. Stranka, ki je pri nas že celo generacijo nositeljica največje reakcije in najkratkovidnejša sovražnica zlasti vsakega političnega, gospodarskega in socialnega napredka, pač dobro čuti, da je v narodu samem doigrala za vedno, zato so njena edina rešilna sredstva metode, ki jih predvideva ta njen ustavni načrt.

Presenetilo nas je pa stališče ostalih političnih strank. SKS je pod vodstvom univerzitetnega profesorja dr. B. Vošnjaka na mah pozabila na ves svoj program in na vsa volilna gesla ter se odkrito postavila ob bok JDS le zato, da zadosti osebnim ambicijam nekaterih njenih voditeljev in izposluje svojim gospodarskim in drugim organizacijam nagrade, ki so ob takih prilikah običajne. In sedaj se „napredni“ zastopniki slovenskega kmeta bore ramo ob rami z muslimanskimi begi in agi proti moderni agrarni reformi...

Ostale stranke, to so JSDS, KSJ, NSS in SLS so šle v opozicijo. Za komuniste je to popolnoma naravno, kajti ti programatično ne morejo sodelovati z nobeno meščansko stranko, a vkljub temu je vloga, ki jo igrajo glede na svojo močno parlamentarno zastopstvo, silno krotka. Vladajoča reakcionarna buržoazija jih je s svojo nezakonito obznano naravnost izzvala na boj, a stranka ne ve niti sama, kje in kako naj se ga loti. Ostala je kakor izgubljena ovca, ki ne ve, kaj naj začne, in človek dobiva nehote vtis, da je ves naš komunistični pokret — farsa nekaterih posameznikov; kajti stranka dela brez najmanjšega načrta, to nam dokazujejo njeni redki in še tedaj brezciljni nastopi v parlamentu ter popolni krah njihove organizatorične moči med širokimi plastmi ljudstva. Enako nas je razočaral tudi nastop JSDS. Stranka je prišla ob priliki ustavnih debat pogosto do besede, predložila je celo svoj ustavni načrt, a vkljub temu je njena delegacija v konstituenti konglomerat najrazličnejših teženj, ciljev, programov, načel in — zmognosti, kar povzroča seveda taktične nedoslednosti in popolno načelno desorientacijo. Stranka si ni na jasnem, naj li vodi račun o težnjah, potrebah in zahtevah svojih volilcev, ali naj pa zastopa neizprosno program ortodoksne socialne demokracije; zato ne dela ne enega in ne drugega, ampak se lovi za trenutnimi efekti, ne glede na to, da je njena parlamentarna delegacija, kakor sploh stranka še vsa prežeta liberalne mentalitete.

Najjasnejšo pot hodi SLS, ki se zna vedno in ob vsaki priliki spretno prilagoditi duhu in zahtevam časa ter volilcev. Zato je tudi v sedanji dobi vrgla liberalno duševnost Šusteršičevo in prevzela Krekovi ideji socializacije in demokratizma. To daje stranki ono nezlomljivo življensko moč v nasprotju

s sterilnostjo JDS in JSDS. Po svojem bistvu bi morala predstavljati ona prav za prav najskrajnejši konservativizem, da celo reakcionarstvo, a če pogledamo njeno zgodovino, vidimo, da je bila ona vso zadnjo generacijo praktično poleg socialistov, ki so pa imeli le teoretično vlogo, nositeljica vsega političnega, gospodarskega in deloma tudi kulturnega napredka našega naroda. Tudi danes je ona točni tolmač zahtev ogromne večine našega naroda v belgrajski konstituenti. Iz kakih nagibov dela to, je postranskega pomena, kajti v politiki gre končno vendar le v glavnem za uspeh in ta je, da se današnje njene zahteve in njeno današnje stališče v splošnem krije z interesi našega naroda.

To je torej v kratkem bilanca politike slovenske delegacije v konstituenti. Če doslej povedano na kratko povzamemo, bi rekli: JDS je ostala zvesta sebi in svoji reakcionarni preteklosti, ostale tako zvane „napredne“ in socialistične stranke so odrekle popolnoma in ponavlja se nerazumljiva ironija, da se bori danes za pravice in napredek našega naroda v konstituenti samo — SLS. Jasno je seveda, da našemu realno in trezno mislečemu ter politično precej izšolanemu narodu ni ostalo vse to prikrito. Popolnoma napačno je mnenje nekaterih strank, ki mislijo, da narod ne zasleduje njenega dela in nedela v oddaljenem Belgradu, obratno, naše ljudstvo je pazno motrilo delo svojih poslancev ter točno presojevalo. To so jasno pokazale zadnje občinske volitve, ki so se vršile meseca maja. Vladajoči JDS in SKS sta napeli prav vse sile in uporabile najizbranejšie metode, da dobita vsaj navidezno narodovo sankcijo za svojo politiko, popolnoma sta prevrgli že sankcionirani občinski volivni red ter ga prikrojili v interesu svojih strank, a vkljub temu je volivni rezultat jasna in odločna nezaupnica vladajočima strankama ter neprikrit odpor našega ljudstva proti predlagani ustavi. Volivni rezultat je namreč sledeči¹:

¹ Za lažje primerjanje navajamo povsod tudi rezultate volitev v konstituento z dne 28. XI. 1920. — „Neopredeljeni“ so nastopali pod najrazličnejšimi naslovi, n. pr. gospodarska stranka, trgovska stranka itd.

Volitve v konstituanto 28. XI. 1921										Občinske volitve maja 1921									
Okrajno glavarstvo	Število volivcev	Število oddanih glasov	Od teh je dobila glasov						Štev. občin	Volilo je občin	Občinskih odbornikov	Od teh je dobila odbornikov							
			SLS	SKS	JSDS	KSJ	JDS	NSS				SLS	SKS	JSDS	KSJ	JDS	NSS	Neopredeljeni	
Cerkljica (Logatec)	3.251	2.477	896	335	817	149	253	27	20	6	120	50	9	11	4	13	—	33	
Čenomej	4.730	3.749	1.002	1.066	956	356	212	157	31	30	448	265	163	3	—	9	—	8	
Kamnik	8.482	7.116	3.464	1.531	286	1.142	461	232	60	60	816	615	112	6	7	10	—	66	
Kočevje	7.855	5.383	2.811	983	342	480	577	190	42	24	400	262	63	—	—	11	22	42	
Krško	11.224	8.420	2.889	2.992	825	1.131	329	254	20	19	440	220	171	8	15	14	—	12	
Kranj	10.084	9.014	4.784	1.143	1.137	703	904	343	30	28	538	367	39	37	3	30	1	61	
Ljubljana (mesto)	11.258	8.810	1.760	—	1.160	1.500	3.200	1.190	1	1	48	10	1	5	6	18	8	—	
Ljubljana (okolica)	13.485	10.765	4.423	2.233	1.171	1.707	679	552	35	35	622	296	177	57	40	11	2	39	
Litija	7.735	6.378	2.862	1.016	247	1.663	258	332	41	41	562	360	93	10	50	9	9	31	
Novomesto	9.667	7.439	3.075	3.282	290	271	341	180	23	22	442	234	182	8	—	13	4	1	
Radovljica	7.413	6.711	2.306	1.257	627	1.517	531	473	23	22	388	170	54	12	45	16	9	82	
Brezice	9.539	7.636	1.521	3.028	2.114	213	429	163	58	58	834	406	308	82	—	26	7	5	
Celje	24.960	20.078	6.052	3.999	5.502	2.577	1.331	525	66	66	1222	613	285	154	32	33	21	84	
Konjice	4.439	2.739	1.061	622	770	32	197	39	27	26	418	305	64	38	—	6	—	5	
Ljutomer	6.182	4.728	2.328	1.671	306	76	282	67	53	53	660	451	190	4	—	12	1	2	
Maribor	17.642	17.275	5.238	3.253	4.650	2.047	1.010	934	171	167	2056	1449	208	297	7	26	22	47	
Pluj	24.240	13.020	4.749	3.963	2.795	390	741	287	135	134	1808	1206	430	119	—	17	9	27	
Slov. Gradec	11.836	8.292	2.558	698	4.128	207	441	225	43	40	628	375	70	141	—	18	10	14	
Murska Sobota	17.640	8.486	5.437	153	1.019	108	172	125	se še ni volilo										
Skupaj	211.662	153.516	59.216	33.205	29.142	16.269	12.348	6.295	879	832	12.450	7.654	2.619	992	209	302	125	555	

Ker ni mogoče navesti števila oddanih glasov (v mnogih občinah je bila vložena namreč samo po ena kandidatna lista in tam do volitev niti

prišlo ni), podajamo tu še procentualno moč posameznih političnih strank pri volitvah v konstituanto in pri sedanjih občinskih volitvah po političnih okrajih :

Okrajno glavarstvo	Volitve v konstituanto 28. XI. 1921						Občinske volitve maja 1921											
	Število vo- lilcev	Od teh je glasovalo	Od oddanih glasov so dobile %						Števil. občin	Od teh je volilo občin	Skup. obč. odbor	Od teh so dobile %						
			SLS	SKS	JSDS	KSJ	JDS	NSS				SLS	SKS	JSDS	KSJ	JDS	NSS	
																		Neopre- deljeni
Cerknica	3.251	2.477	36	14	33	6	10	1	20	6	120	41.7	7.5	9.2	3.3	10.8	—	27.5
Črnomelj	4.730	3.749	27	28	25	10	6	4	31	30	448	59.2	36.3	0.7	—	2	—	1.8
Kamnik	8.482	7.116	49	22	4	16	6	3	60	60	816	76	14	1	1	1	—	7
Kočevje	7.855	5.383	52	18	6	9	11	4	42	24	400	66	16	—	—	3	5	10
Krško	11.924	8.420	34	36	10	13	4	3	20	19	440	50	38	2	4	3	—	3
Kranj	10.084	9.014	53	13	12	8	10	4	30	28	538	68	7	7	—	6	—	12
Ljubljana (mesto)	11.258	8.810	20	—	13	17	36	14	1	1	48	20	2	10	13	38	17	—
Ljubljana (okolica)	13.485	10.765	41	21	11	16	6	5	35	35	622	48	28	9	7	2	—	6
Litija	7.735	6.378	45	16	4	26	4	5	41	41	562	64	17	2	9	2	2	5
Novomesto	9.667	7.439	41	44	4	4	5	2	23	22	422	53	41	2	—	1	3	—
Radovljica	7.413	6.711	34	19	9	23	8	7	23	22	388	44	14	3	12	4	2	21
Brežice	9.539	7.686	21	40	28	3	6	2	58	58	834	49	36	10	—	3	1	1
Celje	24.969	20.078	30	20	27	13	7	3	66	66	1242	50	23	13	2	3	2	7
Konjice	4.439	2.739	39	23	28	1	8	1	27	26	418	73	15	9	—	2	—	1
Ljutomer	6.182	4.728	49	35	7	2	6	1	53	53	660	68	29	1	—	2	—	—
Maribor	17.642	17.275	30	19	27	12	6	6	171	167	2048	71	10	15	—	1	1	2
Ptuj	24.240	13.020	37	31	21	3	6	2	135	134	1808	66	24	7	—	1	1	2
Slov. Gradec	11.836	8.292	31	8	50	3	5	3	43	40	628	59	11	23	—	3	2	2
Murska Sobota	17.640	8.486	77	2	14	2	3	2	se še ni volilo									
Skupaj	211.662	158.516	37	21	18	11	8	4	879	832	12.450	61	21	8	2	2	1	5

Ta razpredelnica nam kaže torej naslednje napredovanje (oz. nazadovanje) posameznih političnih strank v pol letu (od 28. XI. 1920. do maja 1921.):

Okraji	Posamezne stranke						Po skupinah				Vse social. stranke		SKS in JDS		
	SLS	SKS	JSDS	KSJ	JDS	NSS	Neopr.	SLS	SKS in JDS	Social. skup.	Neopr.	novb. 1920	maja 1921	novb. 1920	maja 1921
Cerknica	+ 57	-65	-238	-27	+08	-1	+275	+ 57	-57	-275	+275	40	125	24	183
Černomej	+322	+83	-243	-10	-4	-4	+18	+322	+43	-383	+18	39	07	34	383
Kamnik	+27	-8	-3	-15	-5	-3	+7	+27	-13	-22	+7	23	2	28	15
Kočevje	+14	-2	-6	-9	-8	+1	+10	+14	-10	-14	+10	19	5	29	19
Krško	+16	+2	-8	-9	-1	-3	+3	+16	+1	-24	+3	26	6	40	41
Kranj	+15	-6	-5	-8	-4	-4	+12	+15	-10	-17	+12	24	7	23	18
Ljubljana (mesto) . .	-	+2	-3	-4	+2	+3	-	-	+4	-4	-	44	40	36	40
Ljubljana (okolica) .	+ 7	+7	-2	-9	-4	-5	+6	+ 7	+3	-17	+6	32	16	27	30
Litija	+19	+1	-2	-17	-2	-3	+5	+19	-1	-22	+5	35	13	20	19
Novomesto	+12	-3	-2	-4	-4	+1	-	+12	-7	-5	-	10	5	49	42
Radovljica	+10	-5	-6	-11	-4	-5	+21	+10	-9	-22	+21	38	17	27	18
Brežice	+28	-4	-18	-3	-3	-1	+1	+28	-7	-22	+1	23	11	46	37
Celje	+20	+3	-14	-11	-4	-1	+7	+19	-1	-26	+3	43	17	27	26
Konjice	+34	-8	-19	-1	-6	-1	+1	+34	-14	-21	+1	30	9	31	17
Ljutomer	+19	-6	-6	-2	-4	-1	-	+19	-10	-9	-	10	1	41	31
Maribor	+41	-9	-12	-12	-5	-5	+2	+41	-14	-29	+2	45	16	25	16
Ptuj	+29	-17	-14	-3	-5	-1	+2	+29	-12	-18	+2	26	8	37	25
Slov. Gradec.	+28	+3	-27	-3	-2	-1	+2	+28	+1	-30	+2	56	25	13	13
Skupaj	+24	-0	-10	-9	-6	-3	+5	+24	-6	-22	+5	33	11	29	23

Iz teh števil je torej razvidna na eni strani popolna zmaga SLS, ki je dobila 61% vseh občinskih odbornikov (tudi pri državnozborskih volitvah leta 1911. je dobila SLS 61% vseh oddanih glasov), na drugi strani pa katastrofalni poraz vseh socialističnih strank, ki so nazadovale v pol letu od 33% na 11%, ter JDS, ki se je na Slovenskem s svojimi 2% resno pač ne more več upoštevati.

Kako popolnoma obvlada danes SLS vso Slovenijo, nam dokazuje najbolj sledeča tabela, ki kaže, v kolikih občinah je bila vložena samo po ena kandidatna lista in kojim strankam je pripadala ta lista:

Stranka	Eno samo kandid. listo je vložila		
	na Kranjskem	na Štajerskem	Skupaj
SLS	v 75 obč.	v 202 obč.	v 277 obč.
SKS	" 8 "	" 21 "	" 29 "
JSDS	—	" 1 "	" 1 "
KSJ	—	—	—
JDS	—	—	—
NSS	—	—	—
Neopred.	" 4 "	" 1 "	" 5 "
Skupaj	" 87 "	" 225 "	" 312 "

Če pa sicer pogledamo zastopstvo posameznih strank v posameznih občinah po političnih krajih, se nam podajajo naslednje zanimive slike:

Slovenska ljudska stranka ima

Kranjska							Štajerska						
Okraj	Volilo občin	absol. večino	polov. mand.	relat. večino	manjš.	brez zast.	Okraj	Volilo občin	absol. večino	polov.	relat. večino	manjš.	brez zast.
Cerknica (Log.) . .	6	1	1	1	3	—	Brežice	58	27	1	2	23	5
Kamnik	60	49	3	1	6	1	Celje	66	28	4	8	23	3
Kočevje	24	17	4	—	2	1	Konjice	26	22	2	—	2	—
Kranj	28	20	3	3	2	—	Ljutomer	53	40	1	—	12	—
Krško	19	7	3	1	7	1	Maribor	167	121	9	7	29	1
Litija	41	28	4	2	7	—	Ptuj	134	92	8	4	23	7
Ljubljana (mesto) .	1	—	—	—	1	—	Slov. Gradec	40	26	3	1	5	5
Ljubljana (okolica)	35	13	5	5	10	2	Murska Sobota . .	se še ni volilo					
Černomelj	30	18	1	1	6	4							
Novomesto	22	11	3	1	6	1							
Račoveljica	22	8	4	4	4	2							
Skupaj	288	172	31	19	54	12	Skupaj	544	356	28	22	117	21

Samostojna kmetijska stranka ima

Kranjska							Štajerska						
Okraj	Volilo občin	absol.	polov.	relat.	manjš.	brez zast.	Okraj	Volilo občin	absol.	polov.	relat.	manjš.	brez zast.
		večino	mand.	večino					večino	mand.	večino		
		v občinah							v občinah				
Cerknica	6	1	—	—	—	5	Brežice	58	18	—	7	16	17
Kamnik	60	1	2	—	18	39	Celje	66	10	5	2	25	24
Kočevje	24	1	4	—	5	14	Konjice	26	—	—	—	13	13
Kranj	28	1	—	—	7	20	Ljutomer	53	11	1	—	22	19
Krško	19	6	1	1	9	2	Maribor	167	8	2	—	35	122
Litija	41	3	1	—	15	22	Ptuj	134	20	7	—	42	65
Ljubljana (mesto) .	1	—	—	—	1	—	Slov. Gradec	40	2	1	1	12	24
Ljubljana (okolica)	35	8	1	—	20	6	Murska Sobota . .	se še ni volilo					
Černomelj	30	9	1	—	11	9							
Novomesto	22	6	2	1	11	2							
Radovljica	22	—	1	1	8	12							
Skupaj	288	36	13	3	105	131	Skupaj	544	69	16	10	165	284

Jugoslov. socialno-demokratska stranka ima

Kranjska							Štajerska						
Okraj	Volilo občin	absol. večino	polov.	relat. večino	manjš.	brez zast.	Okraj	Volilo občin	absol. večino	polov.	relat. večino	manjš.	brez zast.
		Cerknica	6	—	—	—			3	3	Brežice	58	3
Kamnik	60	—	—	—	1	59	Celje	66	1	3	5	11	46
Kočevje	24	—	—	—	—	24	Konjice	26	2	—	—	3	21
Kranj	28	—	—	—	7	21	Ljutomer	53	—	—	—	3	50
Krško	19	—	—	—	2	17	Maribor	167	14	7	1	22	123
Litija	41	—	—	—	3	38	Ptuj	134	4	1	2	12	115
Ljubljana (mesto) .	1	—	—	—	1	—	Slov. Gradec	40	4	2	1	16	17
Ljubljana (okolica)	35	—	1	1	11	22	Murska Sobota . .	se še ni volilo					
Černomelj	30	—	—	—	1	29							
Novomesto	22	—	—	—	2	20							
Radovljica	22	—	—	—	2	20							
Skupaj	288	—	1	1	33	253	Skupaj	544	28	13	11	78	414

Jugoslov. demokratska stranka ima

Kranjska							Štajerska						
Okraj	Volilo občin	absol. večino	polov. mand.	relat. večino	manjš.	brez zast.	Okraj	Volilo občin	absol. večino	polov. mand.	relat. večino	manjš.	brez zast.
Cerknica	6	—	—	—	3	3	Brežice	58	2	—	—	3	53
Kamnik	60	—	—	1	—	59	Celje	66	1	—	1	7	57
Kočevje	24	—	—	—	1	23	Konjice	26	—	—	—	1	25
Kranj	28	—	—	1	1	26	Ljutomer	53	—	—	1	2	50
Krško	19	—	1	—	2	16	Maribor	167	—	—	—	10	157
Litija	41	—	1	—	2	38	Ptuj	134	1	—	—	3	130
Ljubljana (mesto) .	1	—	—	1	—	—	S'lov. Gradec . . .	40	—	—	1	5	34
Ljubljana (okolica)	35	—	—	—	4	31	Murska Sobota . .	se še ni volilo					
Črnomelj	30	—	—	—	2	28							
Novomesto	22	1	—	—	—	21							
Radovljica	22	—	—	—	5	17							
Skupaj	288	1	2	3	20	262	Skupaj	544	4	—	3	31	506

Končni rezultat občinskih volitev s te perspektive je torej sledeči:

Politična stranka	absolutno večino	polovico mandatov	relativ. večino	v manj- šini	brez za- stopstva
	v o b č i n a h				
Slov. ljud. stranka . .	528	59	41	171	33
Sam. kmet. stranka . .	105	29	13	270	415
Jugosl. soc. dem. stranka	28	14	12	111	667
Komun. stranka. . . .	4	—	5	21	802
Jugosl. dem. stranka .	5	2	6	51	768
Nar. soc. stranka . . .	1	—	—	32	799
Neopredeljeni	14	5	5	57	751

Delo v ogromni večini naših občin bo torej tudi po teh občinskih volitvah, ki so se vršile po proporcijem sistemu, popolnoma lahko, saj izkazuje nad tri četrtine občin pretežno premoč ene stranke, zlasti SLS, ki ima absolutno v rokah nad 63% vseh onih občin, v katerih so se vršile.

Takega rezultata naših občinskih volitev neposredno po volitvah v konstituanto pač ni nihče pričakoval, saj so gledale tedaj vse tako zvane „napredne“ stranke svoj triumf že v tem, da so iztrgale SLS absolutno večino v Sloveniji. JDS in SKS sta potem skušali zadati tej stranki še smrtni udarec iz Belgrada s centralizmom. Kako napačni in naivni so bili ti računi, so pokazale baš te volitve, kajti zgodilo se je ravno obratno, namreč to, da je boj proti SLS iz Belgrada stranko le ojačil in ji še utrdil pozicijo v narodu, ne pa uničil. Ta način protiklerikalnega boja je pri nas že tradicionalen in le čuditi se moramo

strankam, ki smatrajo ta boj za svojo življensko nalogo, da jih dosedanji tozadevni neuspehi še niso prav ničesar naučili. Naš liberalizem se v vsej svoji zgodovini ni nikdar zanesel na svojo lastno, zlasti idejno moč, nikdar se ni upal postaviti odkrito v boj proti klerikalizmu, ampak je vedno uporabljal reakcionarstvo in bojne metode najdvojljivejše kvalitete. To nam dokazuje zlasti divja gonja slovenskega liberalizma proti združništvu ter splošni in enaki volivni pravici. Tudi danes stranka dobro čuti svojo lastno inferiornost, za to se ne upa pomeriti s SLS tam, kjer je edino ranljiva in premagljiva, to je tu pri nas doma, med našim lastnim narodom, v Sloveniji sami, ampak jo skuša zadušiti iz Belgrada s pomočjo policijskega in reakcionarne centralizma. Uspehe takega protiklerikalnega boja vidimo pri sedanjih občinskih volitvah, ki so najglasnejši memento vsem onim naivnejšem, odklanjajočim avtonomijo iz strahu pred „klerikalnim zmajem“, ne vedoč, da bo pri nas nemogoče trajno demokratsko vladati brez ali pa celo proti stranki, ki ima dejansko sa seboj ogromno večino naroda.

Napredovala je SLS na račun vseh ostalih strank, JDS je naravnost pomedla iz naše domače politične arene; socialistične stranke je katastrofalno decimirala, SKS pa zelo oslabila. Na videz je sicer končni rezultat za SKS isti, kakor pri volitvah v konstituantu, a pomisliti moramo, da je med temi glasovi tudi lepo število socialističnih glasov, kajti NSS in JSDS sta šli v svoji popolni načelni desorientaciji in v svoji popolnoma nesocialistični mentaliteti celo tako daleč, da sta službeno pozivali svoje pristaše (glej „Ljudski glas“), naj volijo po onih občinah, kjer nista postavili lastnih kandidatnih list, pristaše SKS.

Poraz JSDS je pa v resnici še mnogo hujši, nego bi se dalo sklepati na prvi pogled iz gorenjih števil, kajti stranka ne izkazuje le katastrofalnega nazadovanja, ampak pravcato razsulo vse svoje organizacije, ki je posledica taktične in načelne desorientacije njene parlamentarne delegacije ter organizatorične nezmožnosti tozadevnih funkcionarjev. V okrajih, kjer je bila še v jeseni na prvem ali na drugem mestu (n. pr. črnomaljskem, slovenjegraškem, cerkniškem itd.), je prodrla sedaj komaj s par občinskimi odborniki in še teh v mnogih krajih ni bila zmožna toliko vzgojiti in zdisciplinirati, da bi ji ostali povsod zvesti.²

Kaj nas torej učijo te volitve? Dvojno: prvič to, da je ogromna večina našega naroda proti današnjemu centralističnemu režimu in proti dosedanjim vladnim metodam ter za avtonomistično ureditev naše države, zgrajene na principu ljudske samouprave; drugič pa to, da po svoji današnji strukturi ni zmožna nobena stranka resno konkurirati s SLS. Liberalni stranki, to sta JDS in SKS naš narod odločno odklanja, ker v svoji politični zrelosti odklanja nedemokratsko reakcionarstvo, socialistične stranke mu pa v svoji današnji strukturi in s svojo današnjo mentaliteto nimajo ničesar povedati in ne nuditi. Popolnoma jasno je tedaj, da je volil in bo volil naš narod SLS, dokler ne najde boljšega. In od kod naj pride to boljše? Samo od takih strank, ki zagovarjajo popolni in resnični politični demokratizem, ki stoje gospodarsko na načelu socializma in zagovarjajo idealistični svetovni nazor.

² Mnogo socialističnih občinskih odbornikov je n. pr. že doslej pobegnilo k drugim strankam, n. pr. v Stražišču, na Trati itd. Teh poznejših izprememb v naših zgorajšnjih statistikah seveda nismo več upoštevali.

MATERIALIZEM.

II.

BISTVO DUŠEVNOSTI.

a) Splošen opis duševnosti.¹

Pozornost nas vseh se obrača v prvi vrsti le k tako zvanim zunanjim pojavom, tvorečim naravo, ki nas obdaja. Vendar se pa tudi v vsakdanjem življenju najdejo slučajji, ko postajamo pozorni neposredno náse: osobito kadar nas doleti kaka posebna nesreča ali pa tudi sreča, običi naša pozornost pri nas samih, kažoč nam neki drug „svet“, ki glede mnogoštevilnosti in raznoličnosti svojih pojavov v ničemer ne zaostaja za zunanjim svetom in izključuje vendar katerokoli primerjanje s tem zadnjim — svet naše lastne duševnosti. Seveda traja vse to v takih slučajjih le malo časa, kar pa kljub temu vendar dokazuje, da moremo vsaj v principu že v vsakdanjem življenju obračati svojo pozornost na dvojne strani, iz česar sledi obenem, da tudi vse tisto, kar nam nudi pozornost v takih izjemnih slučajjih in kar na sebi nima nič opraviti z zunanjim svetom, ni in ne more biti prazen nič; kdor ni na nič pozoren, sploh ni pozoren. Omenjeni izjemni slučajji pa nam kažejo obenem metodo, ki se je moramo posluževati, če hočemo natančneje spoznati to, na kar merijo ravno izrazi kakor: duševnost, notranjost, doživljanje i. t. d. V to svrhu nam treba le omenjene ugodne slučaje, ki nastopajo tako redko sami od sebe v vsakdanjem življenju, recimo umetno ustvariti in pomnožiti, t. j. zavedno in ad hoc odvrniti svojo pozornost od vsega zunanjega sveta, od zemlje, na kateri stojimo, kakor od solnca, čigar toploto uživamo, da, celo od lastnega telesa, ki nas vedno spremlja, in z vso energijo skušati, da ostanemo s svojo pozornostjo vsaj za časa svojih raziskovanj trajno tam, kjer običi pozornost sama, če smo jo enkrat v resnici odtegnili vsemu, kar nas „zunaj“ obdaja. Le tistemu, ki bo z vsem trudom skušal z menoj vred slediti temu navodilu, sledeča izvajanja ne bodo mogla pomeniti samih praznih besed.

Pisalni stroj, ki je pred menoj, gledam, opazujem, tipam, o njem mislim, n. pr. da je tega in tega tipa, da še ni popolnoma izrabljen i. t. d.; z vso svojo pozornostjo se nahajam zdaj baš pri tem stroju, torej nekem koščku zunanjega sveta. Kaj nam pa pač še more ostati poleg tega stroja, če ostanemo sicer v istem položaju, a obrnemo svojo pozornost proč od tega stroja, mize, solnca, lastnega telesa...? Vsakdo mora pritrditi: ostane nam še „gledanje“ teh pojavov, njih „otipanje“, naše „razmišljanje“ o teh pojavih i. t. d. Ali se stroj pred menoj v resnici nahaja, o tem morem nazadnje dvomiti; tudi v sanjah morem videti razne zunanje pojave, ki se

¹ Da se izognem nepotrebnemu ponavljanju, se moram odslej naslanjati tudi na druge svoje publikacije, osobito pa na svoj „Uvod v filozofijo“, Tiskovna zadruga, Ljubljana, 1921. Nato opozarjam osobito one čitatelje, ki se jim zdi katera točka naslednjih izvajanj premalo izdelana.

prav gotovo nikjer ne nahajajo. Absolutno nobenega dvoma pa ni, da v trenutku recimo ta stroj v resnici „gledam“, v resnici o njem „razmišljam“ i. t. d. Fakt tega gledanja in razmišljanja samega stoji tako izven vsega dvoma, da se na njem v naprej razbije vsak poizkus kake zadevne diskusije. Teoretično morem orisane odnošaje tudi takole izraziti: dočim stopajo pojavi zunanjega sveta pred nas ravno na podlagi našega „gledanja“, „tipanja“, „slišanja“, „okušanja“ teh pojavov, na podlagi naših „misli“, „dvo-
mov“, „razmotrivanj“ o teh pojavih i. t. d., se podaja to gledanje, tipanje, slišanje, razmotrivanje, razmišljanje sámo naši pozornosti absolutno brez vsakega posredovanja v polni nagoti svojega individualnega bstva tako, kakor je. Stroj pred menoj vidim, tipam, o njem razmišljam, to svoje gledanje, tipanje, razmišljanje sámo pa neposredno — doživljam. Kakor morem vsaj v danem slučaju pač dvomiti o tem, da biva dotični zunanji pojav izven mene (t. j. neodvisno od mene in vsakega subjekta) v resnici tako, kakor ga recimo vidim, je vendar vsak dvom o tem, da ga v trenutku faktično gledam, faktično o njem razmišljam i. t. d., naravnost nesmiseln, kratko: ali n. pr. stroj, ki ga gledam, na katerega mislim i. t. d., faktično eksistira, vsaj v danem slučaju ne vem, v vsakem takem slučaju pa sigurno vem, da gledanje stroja, razmišljanje o njem i. t. d. pravkar doživljam. Vse to pa velja mutatis mutandis tudi za vse druge podobne slučaje. Človek ne doživlja samo gledanja, slišanja, misli i. t. d., človek se neštetokrat tudi veseli ali žalosti, neštetokrat želi ali se protivi, kratko: človek neštetokrat tudi čustvuje in stremi. Dvomiti moremo o tem, da se nahaja izven nas v resnici neki zunanji svet, torej n. pr. tudi zob, voda, ta in ta kip, ti in ti glasovi, ta in ta okolica i. t. d.; nesmiseln je pa vsak dvom, da doživljamo pravkar zobobol, ugodje tople kopeli, da se radujemo spričo tega kipa, da zavračamo baš to in ono zunanjo okolico i. t. d.: vsi razlogi za naše čustvovanje in stremljenje morejo v danem slučaju biti popolnoma napačni, t. j. taki, da nikakor ne odgovarjajo faktičnemu ustroju dotičnih, zunanjih pojavov, toda tudi v vseh takih slučajih odpade vsak dvom, da v trenutku to čustvovanje in stremljenje v resnici doživljamo. Tudi čustvovanje in stremljenje spada torej med one svojevrstne pojave, ki se podajajo naši pozornosti absolutno brez vsakega posredovanja taki, kakor so.

Če imenujem že omenjene pojave kakor gledanje, tipanje, poslušanje i. t. d. skupno „predstavljanje“, tedaj smo dosedaj le primeroma ugotovili že štiri vrste pojavov, namreč predstavljanje, mišljenje, čustvovanje in stremljenje, ki so — to morem konstatirati brez vsakega prejudica na njih nadaljne međsebojne razlike — vsi takega značaja, da se tudi do njih more obračati in de facto obrača naša pozornost, da pa se pri tem ti pojavi v najostrejšem nasprotju z vsemi pojavi tako zvanega zunanjega sveta podajajo tej pozornosti absolutno brez vsakega posredovanja take, kakor so, izključujoč s tem obenem vsak dvom o njihovi eksistenci. Vsi ti pojavi so taki, da jih moremo le neposredno doživljati in da jim zato moramo pripisovati tudi brezdvomno realnost: kar neposredno doživim, to tudi v najstrožjem pomenu besede je, eksistira. Omenjeni pojavi so naši doživljaji in

ipso facto sicer svojevrstne, a brezdvomne realnosti. Do sedaj ugotovljena bistvena in nepremostljiva razlika med našimi doživljaji in vsemi ostalimi, recimo tako zvanimi zunanjimi pojavi (stroj, miza, zemlja, solnce, zob i. t. d.) je torej ta, da se le naši doživljaji podajajo naši pozornosti brez vsakega posredovanja, t. j. taki, kakor so, vsi ostali pojavi pa izključno le preko teh doživljajev: čeprav smo po navadi pozorni le na pojave kakor miza, stroj, grom, solnce i. t. d., bi vendar nikdar ne mogli nanje biti pozorni, če bi sočasno ne doživljali recimo gledanja, poslušanja, tipanja teh pojavov i. t. d. V takih slučajih torej sicer nismo pozorni na svoje doživljaje, temveč le na „izven“ nas ležeče pojave, tudi to pozornost pa nam omogočajo le odnosni lastni doživljaji. Na drugi strani pa moremo, kakor smo videli, biti pozorni neposredno tudi na svoje doživljaje same, v katerem slučaju odpade že v principu vsaka možnost kakih zadevnih, še med temi doživljaji in odnosno pozornostjo ležečih posredujočih činiteljev. Ravno zato, ker se naša pozornost do tako zvanih zunanjih pojavov obrača in more obračati le posrednim potom, t. j. le preko odnosnih doživljajev, tako da leži torej tukaj med to pozornostjo in njenim objektom vedno še nekaj tretjega (doživljaj!), vsaj glede eksistence teh objektivov v danem slučaju niso izključeni najraznejši dvomi kakor tudi najraznejše zmote; vsi taki dvomi pa nimajo mesta pri doživljajih, t. j. pri onih svojevrstnih pojavih, ki nastopajo v danem slučaju kot absolutno neposredni objekti na nje obrnjene pozornosti. Kratko in jedrnato morem zdaj to razliko izraziti tudi takole: doživljaji so neposredno —, vsi zunanji pojavi pa le posredno dane realnosti; zato so tudi le doživljaji brezdvomne —, vsi zunanji pojavi pa vsaj na sebi tudi v najboljšem slučaju le več ali manj verjetne, t. j. nazadnje problematične realnosti.

Poleg omenjene razlike pa moremo kmalu ugotoviti še druge nič manj bistvene in nepremostljive razlike med orisanima dvema svetoma. Prvič je takoj jasno, da izključujejo naši doživljaji po svoji naravi baš vse one lastnosti, ki jih moramo evidentno pripisovati ravno vsem pojavom zunanjega sveta. Stroj pred menoj je n. pr. oglat, 25 cm visok, 80 cm dolg, na tem in tem mestu izbočen i. t. d.; kak smisel pa naj ima, da smatram n. pr. tudi svoje gledanje tega stroja za „oglat“, za toliko in toliko cm „visoko“ ali „široko“, za „izbočeno“ i. t. d.? Stroj pred menoj ima dalje to in to barvo, težo, je trd, oddaljen od mojega telesa recimo pol metra, razsvetljen od teh in teh solnčnih žarkov i. t. d.; kateri bedak bo pa hotel ali pa sploh mogel pripisovati vse te in podobne prostorno-fizikalne lastnosti recimo tudi svojemu gledanju tega stroja, svojemu razmišljanju o tem stroju, svojemu čustvovanju spričo posesti tega stroja, svojemu stremljenju po takem stroju i. t. d.? Tako bi mogel navesti še nešteto primerov, ki jasno dokazujejo, da je že na prvi pogled naravnost nesmiseln vsak poizkus, pripisovati katerikoli doživljajem lastnosti kakor: barvo, trdino, prostornost, razsežnost, težo, kislinost, toploto, sploh vse one lastnosti, ki jih brez vsake težkoče moremo in moramo evidentno pripisovati pojavom zunanjega sveta. In vendar smo gori ugotovili brezdvomno realnost doživljajev, ki so

torej, kakor zdaj vidimo, obenem tudi realnosti docela neprostornega in nefizikalnega značaja, izključujoč tudi od te strani vsak prehod med seboj in vsemi pojavi zunanjega sveta. Kogar moti pri tem morda še dejstvo, da se kljub temu ravno doživljaji označujejo še dandanes s tem, da se ne nahajajo „izven“ temveč „v“ nas, iz česar vendar sledi nekak prostoren značaj tudi teh doživljajev, ker bi sicer ti doživljaji morali izključevati tudi vsako nahajanje „v“ nečem, tega opozorim na sledeče: omenjeno označevanje doživljajev zadene le cum grano salis resnico, je pa prav za prav metaforičnega značaja, ki ravno to zagrinja, za kar pri tem gre. Kakor nima smisla, pripisovati doživljajem katerikoli prostornost v strogem pomenu besede, ravno tako je nesmiselno reči, da se n. pr. naše trenutno „gledanje“, „poslušanje“, naša trenutna misel, dvom, naše veselje, žalost, hotnja i. t. d. nahaja v strogem pomenu besede „na“ nekem mestu našega „notranjega“ telesa, na tej ali oni točki naših možganov in sicer ravno tako nahaja „na tem ali onem mestu“ našega telesa, kakor se n. pr. stroj pred menoj nahaja „na“ tej mizi, barva „na“ tem stroju, kamen „na“ zemlji i. t. d. Posredno postane to tudi takoj jasno, če pomislimo, da ne more nikaka še tako natančna analiza našega telesa in naših možganov, v kolikor ostane le analiza tega telesa in teh možganov, z vsemi svojimi sredstvi kakor: mikroskopi, toplomeri, noži i. t. d. nikdar trčiti na še tako malenkosten doživljaj. Ta analiza najde in bo našla vedno le lastnosti našega telesa, splošno lastnosti, ki jih ravno vidimo, tipamo, okušamo i. t. d., nikoli pa ne more ta analiza sama zaslediti n. pr. gledanja, tipanja, okušanja samega, nikakih misli in dvomov, nikakih čustev in stremljenj, sploh nikakih doživljajev. Misliti si moremo tudi, da postane analiza našega telesa v prihodnosti še mnogo popolnejša in da bo vzporedno s tem n. pr. fiziologija odkrila še celo kopico drugih, dosedANJI fiziologiji čisto neznanih pojavov in zakonov; tudi za ta slučaj je pa na prvi pogled jasno, da bo ta analiza pri vsej svoji popolnosti ostala vedno le analiza ravno našega telesa in naših možganov — naj so ti možgani potem lastni ali tuji možgani — da pa tudi ta analiza ne bo nikdar „na“ ali „v“ dotičnem telesu mogla trčiti na kako lastno ali tuje „gledanje“, „slišanje“, „misel“, „dvom“, „veselje“ i. t. d. Pri vsem tem seveda nikakor ne pozabljam dognanega dejstva, da odgovarjajo n. pr. tem in onim partijam v možganih ti in oni doživljaji, tem in onim defektom na eni strani odnosi defekti na drugi strani i. t. d.: tu gre vendar le za svojevrstno koordinacijo med gotovimi recimo možganskimi procesi na eni strani in med gotovimi doživljaji na drugi, vendar za koordinacijo, katere bi nikdar ne mogel zaslediti katerikoli fiziolog sam, vsaj ne le s pomočjo specifično svojih metod — ker mu le-te o doživljajih sploh ničesar ne povedo — to koordinacijo moreta poznati in znanstveno zasledovati le n. pr. fiziolog in psiholog v skupnem delu izmed katerih sledi in more slediti prvi s svojimi sredstvi in metodami n. pr. le možganskim procesom, drug pa odnosnim in o teh zadnjih bistveno razlikujočim se doživljajem. Nedvomna koordinacija med možganskimi procesi in doživljaji je torej — splošno rečeno — ta, da odgovarja eksistenci možganskih procesov p 1,

p 2, p 3, p 4 . . . na zakonit način eksistenca doživljajev d 1, d 2, d 3, d 4 . . . , s čemer pa seveda še ni nič rečeno, kakšnega značaja so ti doživljaji sami, še manj pa, da se nahajajo ti doživljaji kje „na“ ali „v“ dotičnih možganih i. t. d. Zdaj se vidi obenem, kje leži stvarna hiba gori omenjenega metaforičnega (in še dandanes uzuelnega) razlikovanja med doživljaji in pojavi zunanjega sveta kot med „notranjimi“ in „zunanji“ pojavi: „Notranjost“ doživljajev ne odgovarja korelativno „prostorni zunanosti“ recimo fizikalnih pojavov, ker izključujejo doživljaji, kakor smo videli, sploh vsako prostorno ponazoritev; omenjeno tradicijsko razlikovanje smatra sicer tudi doživljaje za neprostorne pojave, se pa poslužuje pri tem le prostornega nasprotja: zunaj — znotraj. Doživljaji pa v strogem pomenu besede niso ne „zunanji“ ne „notranji“ pojavi, temveč ležé popolnoma izven tega nasprotja.

Poleg omenjenih razlik med doživljaji in fizikalnimi pojavi pa trčimo kmalu še na neko svojevrstno razmerje med tema dvema svetoma, ki zopet jasno kaže nepremostljiv prepad med njima. Pri gledanju stroja, mize i. t. d. moramo, kakor že vemo, strogo ločiti med strojem, mizo i. t. d. na eni strani, in med gledanjem, splošno predstavljanjem teh pojavov na drugi. Stroj, miza i. t. d. sicer niso istovetni z odnosnim gledanjem, stoje pa vendar s tem zadnjim v posebnem razmerju, namreč kot objekti ali predmeti tega gledanja, t. j. kot to, kar ravno v danem slučaju gledamo, dalje poslušamo, tipamo i. t. d. Ravno tako pa je sedaj takoj jasno, da je vsako gledanje, poslušanje, tipanje, okušanje i. t. d. vselej in nujno ob enem gledanje, poslušanje i. t. d. nečesa, kar ni to gledanje, poslušanje samo, pač pa njega nujni „objekt“ ali „predmet“. Splošnejše morem to zakonitost izraziti tudi takole: Vsako predstavljanje je predstavljanje nečesa, kar ni to predstavljanje samo, pač pa njegov neobhodni predmet ali objekt; ni in ne more biti predstavljanja, ki bi v omenjenem smislu ne merilo ali ne bilo naperjeno na nekaj drugega, nego je samo. Ta zakonitost pa velja tudi za vse ostale, zgoraj navedene doživljaje, t. j. tudi za mišljenje, čustvovanje in stremljenje. Tudi vselej, kadar mislim, mislim o nečem ali na nekaj, kar ni ta misel sama, tudi v slučaju veselja ali žalosti se vselej veselim ali žalostim nad nečim, kar ni to veselje ali žalost sama, ravno tako vselej po nečem stremim ali nekaj zavračam, kar ni to stremljenje ali zavračanje i. t. d. Tudi vsaka misel, vsak dvom, vsako čustvo in vsako stremljenje ima vselej brezpogojno svoj objekt ali predmet, ki sam ni istoveten z dotičnim doživljajem; misliti si moremo pač katerekoli take objekte ali predmete brez kateregakoli odnosnega doživljanja, izključeno pa je vsako tako doživljanje brez svojega „objekta“ ali „predmeta“. V vsem svetu recimo fizikalnih pojavov bi iskali zaman po takem, ozir. vsaj približno sličnem razmerju: tukaj nahajamo le neki „poleg sebe“, „zgoraj — spodaj“, nad — pod nečim, „zunaj“ nečesa — v nečem, „znotraj“ v nečem, „proč“ od nečesa — „bliže“ k nečemu, „na“ nečem, „ob“ nečem, „v“ nečem i. t. d., torej tudi najraznejša in v podrobnostih nepregledna razmerja med dvema ali več pojavi, toda na vsem polju fizikalnih predmetov ni najti razmerja, na podlagi katerega bi kak fizikalni predmet „meril“, „kazal“ ali bil naperjen notranje tako na kak drug predmet kot na „svoj“

objekt kakor „kaže“ n. pr. predstava mize (ki je doživljaj in ne ta miza) na to mizo, predstava trikotnika na ta trikotnik, misel o nekem razmerju na to razmerje i. t. d. To lastnost doživljajev, da imajo na orisani način vselej neobhodno nekaj od sebe različnega za svoj „objekt“ ali „predmet“, imenujem naperjenost doživljajev, ki tvori morda najčudovitejšo stran doživljajev, pojasnujočo na najelementarnejši način ono veliko razliko: tu duševnost — tam neduševnost, tu življenje — tam mrtvi fizikalni svet.²

Omenjeni doživljaji pa ne merijo samo vselej na gotove recimo fizikalne pojave kot na svoje objekte ali predmete, ti doživljaji kažejo na sebi še drugo totalno odvisnost in sicer zdaj v diametralno nasprotni smeri, namreč od odnosnih subjektov. Vsaj se moramo hitro prepričati o tem, da bi noben doživljaj, če ga vzamemo le tako, kakor smo ga dosedaj spoznali, t. j. kot svojevrstna zgolj na recimo fizikalne pojave naperjena realnost sploh ne mogel eksistirati. Vsako gledanje, vsaka misel, čustvo, stremljenje i. t. d. ni samo vselej gledanje nečesa, misel na nekaj, veselje nad nečim, stremljenje po nečem i. t. d., temveč vsako predstavljanje, mišljenje, čustvovanje in stremljenje je obenem nujno in vselej predstavljanje, mišljenje, čustvovanje in stremljenje nekoga kot onega, ki ravno v danem trenutku tako ali tako predstavlja, misli, čustvuje in stremi. Vsak doživljaj bi „visel v zraku“, da ni onega, ki ga doživlja: ne bilo bi predstav, misli, veselja, hotenja, da ni n. pr. osebe, ki si to in ono predstavlja, misli, se veseli, hoče i. t. d. Iz vsega tega sledi seveda obenem, da tudi naš nekdo, ki ravno v danem slučaju doživlja, ni istoveten s tem doživljajem, še manj pa seveda s poprej orisanimi recimo fizikalnimi „objekti“ ali „predmeti“ tega doživljaja. In če sem gori doživljaje mogel imenovati brezdvomno realnosti, tedaj moramo zdaj isto brezdvomno realnost pripisovati tudi onemu, ki v danem slučaju doživlja in brez katerega bi tudi ne bilo nobenih doživljajev, t. j. „subjektu“ ali „jazu“.³ S tem pa smo zopet dospeli do bistvene in nepremostljive razlike med doživljaji in recimo fizikalnimi pojavi, ker je na prvi pogled razvidno, da bi v okvirju teh zadnjih zaman iskali po takem predpostavljaju katerihkoli „subjektov“: saj je znano, da je le na najprimitivnejši stopnji stoječi človek „perzonificiral“ in še „perzonificira“ razne pojave fizikalnega sveta kakor reke in morja, gore in planete, sploh vse, kar je od te strani zbuja in zbujajo v nenavadni meri njegovo pozornost: ravno tako znano pa je, da se je najpoštenejšemu napornemu trudu naravoslovcev vseh časov posrečila končna eliminacija vseh takih in podobnih bajk vsaj iz okvira znanstvenega mišljenja, kar se nič drugega ne pravi, nego da spada

² Primerjaj s tem „Uvod“, str. 52—56, 202—209, 229—240, 250—253, 275—280, 300—322. Tukaj sem omenjeno razmerje med doživljajem in njegovim „objektom“ imenoval „predočevalno razmerje“. V svojem, v tisku nahajajočem se „Sistemu filozofije“ pa sem obenem podal dokaz, da to razmerje nima nič opraviti n. pr. z razmerjem med sliko in njenim originalom.

³ Primerjaj „Uvod“, str. 57—87, kar naj vsakdo točno predela, ki hoče napram sledečim fragmentarnim izvajanjem o subjektu ali jazu zauzeti kako lastno stališče.

ravno na polju vseh recimo strogo fizikalnih pojavov v najostrejšem nasprotju z doživljaji vsako vpoštevanje katerihkoli subjektov ali jazov naravnost med protiznanstvene koncepcije, ki se jih more posluževati kvečjemu pesnik, ki so pa neprimerne za le znanstveno mislečega in čutečega človeka. Kakor je na eni strani za vsak doživljaj naravnost konstitutivnega pomena njegovo pripadanje h gotovemu subjektu ali jazu, tako na drugi strani vsak recimo strogo fizikalni pojav tako pripadanje v naprej izključuje. Sicer se pa sedaj tudi vidi, da duševna realnost ne obsega samo omenjenih doživljajev, temveč tudi vse odnosne subjekte ali jaze kot neobhodne nositelje teh doživljajev. Kdor mi oporeka, da bi tedaj pod vidikom duševnosti morali motriti tudi vse recimo fizikalne pojave, namreč kot orisane „objekte“ ali „predmete“ doživljajev, tega opozarjam na sledeče: V smislu zgorajšnjih izvajanj odgovarja seveda vsakemu doživljaju nujno vselej dvoje, namreč na eni strani neki recimo fizikalni pojav (stroj pred menoj, miza, glas, temperatura...) kot njegov objekt ali predmet, na drugi pa obenem dotični, ta doživljaj doživljajoč subjekt ali jaz („jaz“, „ti“, „on“...) kot njegov nositelj, tako da moram celo govoriti o zakonu nujne vzporednosti in razlike kakor med doživljajem in njegovim objektom tako med istim doživljajem in ta doživljaj doživljajočim subjektom. Vendar pa je na prvi pogled jasno, da je razmerje med doživljajem in njegovim objektom druge vrste nego razmerje med istim doživljajem in njegovim subjektom. Katerikoli fizikalni pojavi ostanejo objekti doživljajev, ali eksistirajo ali ne, tako da torej eksistenca kateregakoli doživljaja nikakor ni odvisna od eksistence „njegovega objekta“; tudi zlata gora, steklen grad, poslopje iz sladkorja i. t. d. morajo nastopati in de facto neštetokrat nastopajo kot „objekti“ odnosnega predstavljanja, razmišljanja, čustvovanja in stremljenja (n. pr. od strani otroka, bajkoslovca i. t. d.) tudi ti in podobni pojavi niso v smislu istih nam že znanih razlik istovetni z odnosnimi doživljaji (tudi o teh pojavih velja evidentno, da so n. pr. te in te „viši ne“, oglatosti, trdine..., kar vse ravno tako evidentno ne velja o odnosnih doživljajih; končno: ti doživljaji v danem slučaju de facto in brezdvomno eksistirajo, kar pa seveda ne velja o njihovih omenjenih objektih), iz česar pač dovolj jasno sledi, da je odvisnost doživljaja od njegovega recimo fizikalnega objekta le logično-idejnega, ne pa obenem realnega značaja.

(Dalje prihodnjič.)

DR. ŠTEFAN ŠAGADIN.

PARLAMENTARNA VLADAVINA.

I.

BISTVO PARLAMENTARNE VLADAVINE.

Angleška parlamentarna vladavina, zvedena na splošno formulo, pomeni sistem ravnotežja med eksekutivo in legislativo. Vlada (eksekutiva) daje politiki impulz, ima iniciativo administrativnih idej, toda samo

v določenih mejah: ne sme priti v nasprotje z večino v parlamentu. Parlament določuje splošne linije politike; v tem okviru je vlada svobodna. Parlament ima pravico kritike in kontrole, toda ne sme prestopiti splošnih linij. Nobeden obeh činiteljev nima nadmoči nad drugim, oba pa imata nad seboj skupnega gospodarja: suvereni narod. Le-ta rešuje spore, ki se med njima pojavljajo, s tem, da v splošnih volitvah zruši tistega činitelja, kateri ni v soglasju z voljo naroda.

Enaka odvisnost obeh činiteljev, vlade in parlamenta, od suverenega naroda; potreba, da se njegovi suvereni sodbi ukloni eden ali drugi, — to pomeni to, kar imenujemo parlamentarno odgovornost. Še le v parlamentarni vladavini, kakor se je razvila na Angleškem, dobi ta svoj globlji smisel in postane, če rabim mednarodnopravni izraz, efektivna.

Parlamentarne vladavine na kontinentu so več ali manj kopije angleškega sistema. Najbližja mu je v Belgiji; sledijo Madjarska, Italija, Srbija (ustava od leta 1888). Ustave teh držav so večji del prepisane iz belgijske. Posebna variacija parlamentarnega režima je na Švedskem: Težišče eksekutive ni v rokah vlade, ampak kralja. Ministrstvo nima od kralja neodvisnega položaja, ampak je samo posvetovalni organ kralja, četudi je kralj obvezan, da se obrača za svet na svojo vlado. Kralj in njegova vlada niso odvisni od parlamenta, strankarskega režima ni, vlada stoji nad strankami. V čem se torej manifestira to, kar smo videli v parlamentarni vladavini? Med prerogative krone spada ustanavljanje vlade (ne glede na odnošaje strank v parlamentu) in vsa upravna zakonodaja, ki objema tudi tako zvane ekonomske zakone. Tem prerogativam nasproti stoji parlament s svojim budgetskimi (proračunskim) pravom, ki pa je mnogo širše kakor v drugih državah, ker večji del državnih dohodkov ne temelji na stalnih zakonih, ampak se mora v vsakoletnem budgetu od parlamenta odobriti. Tako drži jedna oblast drugo v šahu; ravnotežje, ki je značilno za angleški parlamentarni sistem, torej postoji. S tem pa, da je ob sporu potreben apel na narod, ki pri volitvah spet napravi ravnotežje, je zajamčen temu glavnemu činitelju parlamentarnega režima, volilnemu telu, odločilen vpliv na politično življenje in vodstvo upravnih poslov v državi. Po svojem strogem dualizmu med vlado in parlamentom liči Švedska na ameriški sistem; po jakem položaju krone na ustavno monarhijo. Vendar se razlikuje od prvega v tem, da ima možnost poziva na narod, katere možnosti v Zedinjenih državah ni, od drugega pa po ravnotežju legislative in eksekutive, ki je ni v ustavni monarhiji.

II.

PARLAMENTARNA VLADAVINA IN MONARHIJA.

Zapaziti se je že moralo, da so pod I. kot predmeti za proučevanje parlamentarne vladavine vzete samo monarhije, in da na primer Francoska republika sploh ni omenjena. Videti je, kakor da je parlamentarna vladavina mogoča samo v monarhiji, da je monarhija eden od njenih sestavnih delov.

So res teoretiki, ki stoje na stališču, da parlamentarna vladavina predpostavlja monarhijo in da je v bistvu samo ena oblika ustavne monarhije, zadnja konsekvence te oblike monarhije. Drugi teoretiki, ki gredo s stališča, da imamo samo dvoje oblik držav, monarhijo in republiko, trde, da je parlamentarni režim bistven za republiko, in da monarh v parlamentarni državi ni ničesar drugega kakor „nasledni (dedni) predsednik republike z dostojanstvom monarha, toda brez njegovih pravic“ (Pilotej).

Da bi mogli priti do povoljne in izčrpne rešitve tega problema, bi torej bilo potrebno, da se najprej omeje pojmi monarhije in republike. To bi nas odvedlo predaleč. Za naše čisto informativne in bolj praktične kakor teoretične svrhe zadostuje konstatacija: da se je parlamentarna vladavina razvila v monarhiji, da danes najdemo ta tip vladavine v vseh monarhijah; republike iz dobe pred svetovno vojno, Švica in Zedinjene Države Severne Amerike, tvorijo čisto svojevrstne tipe državnega ustroja, katerih s parlamentarno vladavino sploh ne moremo staviti v eno kategorijo. Ostane nam tip Francoske republike, — in po tem tipu, kakor se vidi, so urejene na razvalinah centralnih sil nastale republike Nemčija, Avstrija, Čehoslovaška, Madjarska in Poljska.

Naša naloga more torej biti samo, da ustanovimo, kako se sklada monarhija s parlamentarno vladavino, t. j. kakšen položaj v njej zavzema krona, in kako stoji s parlamentarno vladavino v onem tipu republike, katerega danes predstavlja Francoska. Kot rezultat takega postopka se nam mora pokazati to, kar mora biti končni cilj proučevanja, namreč, je-li mogoče doseči pravo demokracijo, suverenost naroda, boljše v monarhiji ali boljše v republiki.

Izhodišče nam mora zopet biti razvoj na Angleškem. Ko je po begu zadnjega Stuarta parlament poklical na prestol Viljema Oranjeveca, je to bila čisto druga monarhija kakor pod Stuarti. Kraljeva vlada postane parlamentu politično odgovorna in mora zaradi tega uživati zaupanje parlamenta. Res še Viljem Oranjevec sam vodi posle zunanje državne politike, toda že pod prvima nositeljima krone iz hiše Hannover je efektivna oblast prešla na ministre. Jurij III. skuša sicer uveljaviti osebni režim (Pitt), toda že se je bil pojavil močnejši činitelj, suvereni narod, in Viljem IV. ne more več držati Roberta Peela. Časi so postali drugačni, kraljeve prerogative so v boju s parlamentom premagane, avtoriteta krone pobledi, monarh stopa v ozadje, postane v neki meri dekorativna figura.

Kralj mora poveriti sestavo kabineta samo nespornemu voditelju stranke, ki ima večino. Res, da situacija ni vedno tako jasna. V takem primeru ima krona pristoje na izbiro, koga izmed parlamentarcev označi kot osebo, o kateri misli, da more dobiti večino parlamenta za sebe. Primeri: Koalicijski kabinet Lord Aberdeen 1852., kabinet Lord Palmerston 1859., vlada Disraeli 1868. in kabinet Lord Rosebery 1894. Krona torej more označiti premijera po svojem prostem preudarku, ako ima pred seboj dva ali več enako uglednih voditeljev (leader) ali ako stranka večine nima priznanega in izrazitega voditelja.

(Dalje prihodujič.)

„PANSLAVIZEM“.

Ako razumemo pod „slovanstvom“ vse one Slované, ki se zavedajo bližjega plemenskega sorodstva, se da duh, ki je to slovanstvo ustvaril, ga oživiljal in se v nekaterih dobah stopnjeval od gole zavesti bližjega sorodstva do zahteve po narodni spojitvi, na omejenem prostoru le kratko in nepopolno orisati. To so le odlomki iz zgodovine stoletnega, zelo zanimivega procesa, ki še dolgo ne bo končan in ki zasluži ravno v sedanjem času¹ večje pozornosti. Često se moramo pri tem zadovoljiti z naštevanjem golih imen, ki za nepoučenega nič ali le malo pomenijo, lastnemu narodu pa so bistvo vsega, po čemer mora vsak narod hrepeneti. Kljub temu naj bodo ta imena nekako kazalo za onega, ki bi se hotel s tu priobčenimi vprašanji natančneje seznaniti.

Zavest bližjega etnografičnega sorodstva in zelo velike podobnosti slovanskih jezikov je ravno tako stara kakor slovansko duševno življenje sploh. Najstarejši slovanski kronisti — Dalimil, Martinus Gallus, Mathaeus de Cracovia in celo Nestor — že govorijo o tem in ponosno poudarjajo, kako ogromne dežele posedujejo Slovani. Krščanstvo je pritegnilo Slované zapadni kulturni sferi in povzročilo, da jih je zajel val proti vzhodu napredujoče kulture in da so tako stopili v bližje medsebojne odnose. Na severu je šel ta val preko Čehov in Poljakov, na jugu preko južnih Slovanov k Rusom in jim prinesel celo snovi srednjeveškega viteškega romana. Tako je tvorila zapadna krščanska kultura združujočo duševno vez in ono podlago, ki je dala Slovanom možnost sodoživljanja vseh duševnih tokov zapada, kar jih je pozneje dovedlo do zavedne nacionalizacije. Skupno življenje Slovanov na italijanskih in nemških univerzah jih je tudi medsebojno zbliževalo. Cesarski legati in pobožni romarji, vojni ujetniki in pustolovci, ki so mnogo potovali (baron Sigmund Herberstein, Kuripečič, Gjorgjevič in drugi), polihistorji in leksikografi 16. in 17. stoletja (pomislimo na Megiserja, Valvazorja, Laziusa in podobne) so mnogo prispevali k medsebojnemu spoznanju. V dobi humanistov je dobila narodna zavest močno vzpodbudo v učenjaških krogih, zaradi študija starih avtorjev, ki poročajo o Slovanih. Bilo je mnogo učenjakov, ki so bili navdušeni Slované, dasi ni nobeno njihovo delo izšlo v kakem slovanskem jeziku. To je bil primeren čas za dela à la Orbini: *Il regno degli Slavi, oggi corrottamente detti Schiavoni* (natisnjeno v Pesaro, 1601.), ki je enciklopedija učenjakega humanističnega panslavizma in ki hrani zaklad onih narodnih legend, ki delujejo še v 19. stoletju. Ves svet se sedaj slavizira. Slovan je cesar Justinijan (celo njegovo slo-

¹ Članek je bil napisan med vojno na prošnjo uredništva za berlinski tednik „Daheim“, kjer je izšel 17. junija l. 1916. Ker je v marsikaterem oziru še danes aktualen, ga je dalo uredništvo prevesti, da ne ostane zakopan v listu, ki nam je nedostopen. Sicer je ostal neizpremenjen.

vansko ime je znano; baje se je imenoval „Upravda“), Slovani so vsi slavni možje starega veka, s Filipom Macedonskim in Aleksandrom Velikim vred.

Toda to so ponajveč zunanji momenti, le najbolj vidne oblike procesa, ki se je začel že v predhumanistični dobi in ki je dobil najizrazitejšo obliko v zlati dobi humanizma. Pravi, notranji vzroki postopne nacionalizacije Slovanov ležijo globlje. Dotik z zapadno kulturo je povzročil udeležbo Slovanov pri duševnih tokih zapada in odpor proti latinskemu in latinizirajočemu Rimu, ki je na zapadu in severu Evrope privedel do nacionalizacije, do tvorbe novih narodnosti. To je protipritisk proti duševnemu in političnemu pritisku „Orbis romani“, ki se ne javlja samo pri Slovanih, temveč tudi v celi ostali osrednji Evropi. Husitizem v resnici ni samo religijozno gibanje, ki gre za celo stoletje pred ostalo Evropo, temveč tudi izrazito nacionalno gibanje. To nam potrjuje manifest Pražanov na češke dežele (1420). Zgoraj omejen odpor se je pojavil že dolgo prej, čeprav nezavedno, tudi drugod — v Italiji. V oni deželi, iz katere je panlatinizem izšel, je naletel tudi na prvi odpor, ki je prešel najprvo v italški humanizem in potem v italijanski nacionalizem. Lahko bi ga imenovali tudi panromanizem, toda to bi dovedlo do zamenjavanja s čisto modernimi panromanskimi strujami in gesli. Latinsko-italški humanizem je od svojega začetka mogočno, narodno barvano gibanje, ki ni le Italije do dna razrilo (kulturno in politično), temveč tudi potegnilo večino sosednih dežel pod svoj vpliv. Voditelji so mislili, da so pristni nasledniki latinskih Rimljanov in so potegnili v vplivno sfero svojih idej tudi one, ki jim je ta legitimacija sicer manjkala, ki pa so pripadali učenjaškemu kulturnemu krogu, ki je govoril in umel latinski. Ta panlatinizem, italški humanizem je zamenil pozneje italijanski humanizem, kar se je, čeprav pozneje, zgodilo tudi v sosednih deželah, kar je pa končno tu kot tam dovedlo do „nacionalizacije“. Ko je Thomasius v Lipskem prvi predaval na univerzi v nemščini, se je s tem zavedno in namenoma odpovedal panlatinizmu in tudi učenjaškemu nemškemu humanizmu in je začel v Nemčiji nacionalno gibanje posebne vrste. Humanistični panlatinizem je razpadel ravno radi tega, ker se je posluževal mrtvéga jezika, ki je veljal v Italiji sicer za domač jezik in ker je silo živega, med ljudstvom govorjenega jezika prezrl ali je ni spoznal. Toda to ni nikak čudež; tem socialnim in duševnim aristokratom je bilo ljudstvo le majhnega pomena in vsled tega so ostali osamljeni. Dante, Boccaccio, Petrarca so iskali svojo slavo in našli svoje zadovoljstvo v svojih latinskih delih in ne v onih, ki so jih bili napisali v „vulgarnem“ jeziku. Za njimi šele so prišli možje kot Alberti, Bembo, Lorenzo de' Medici, ki so spoznali in cenili vrednost ljudske govorice. Z omejenega italškega nacionalnega stališča nasproti antiki se razlaga tudi posebno predpostavljjanje latinskega — „rimskega“ — v jeziku in življenju, in njihovo stališče napram grščini. Zgodovina celega humanističnega panlatinizma in njegov preokret v nacionalnost se kaže že v pomenskem spreminjanju ene same besede iz njegove zgodovine: latinskim humanistom je pomenilo „gotsko“ toliko kot „tuje, kmetsko, okorno, neokusno, barbarsko“, dočim je stoletja pozneje — pomislimo samo na navdušenje nemških ro-

mantikov za gotski srednji vek in na današnji boj za „nemško“ pismo — veljalo na drugi strani toliko kot narodno, ljudsko in kot znak in izraz lastnega narodnega mišljenja.

Humanizem ni prinesel Nemčiji samo vse latinizirajočega rimljanstva, temveč tudi rimsko pravo, ki se je mnogo močnejše in izraziteje javljalo, in vedno rastoči vpliv katoliške cerkve, ki se je posluževala samo latinskega jezika. Reformacija je bila torej naravna reakcija proti bistveno tujemu humanizmu in istočasno njena najvidnejša oblika. Lutrov fini „narodni“ instinkt, s katerim je pokazal na „preprostega človeka“ — pomislimo na njegove nauke o prevajanju — ga je obvaroval napake italških humanistov, zagotovil reformaciji vstop v najširše mase in ji dal s tem narodno signaturo. Ta nacionalizacija se ni izvršila samo v Nemčiji, temveč tudi pri vseh onih Slovanih, ki so se udeleževali nemških duševnih gibanj: lužiški Srbi, Slovaki in Slovenci dolgujejo reformaciji začetek svojih današnjih literatur sploh, Čehi in Hrvati pa njih močno pospeševanje. Vsi ti slovanski reformatorji so bili ravno tako navdušeni za svoj narod kakor Luther in Hutten za nemškega. Tudi te napolnjuje velikost slovanskega sveta in razširjenost slovanskih jezikov z navdušenjem in ponosom. Uvod prve slovenske slovnice, ki jo je spisal Melanchtonov učenec Adam Bohorič (natisnjena v Wittenbergu l. 1584.) nam je podučen zgled zato. Slovanske knjige so se tiskale in ž njimi naj bi se razširil evangelij do samega Carigrada. Slovanski reformatorji so dobro vedeli, da razume slovanski ves Balkan in tudi carigradski dvor. Toda tu začetni nacionalni razvoj Slovanov je prekinila za dolgo časa na severu tridesetletna vojna s svojimi nesrečnimi posledicami, na jugu pa neprestani turški napadi. Univerzalizem katoliške cerkve, ki je moral ovirati nastajanje samostojnih narodov, je tudi storil tu kot tam svojo dolžnost. Toda slovanska misel ni počivala v tem času: Komensky je zahteval pouk v materinščini, jezuit Balbin je bil navdušen Slovan, na jugu pa se je pojavil v osebi Jurija Križaniča (rojen 1617.) prvi panslavist. Ta pristaš Bessarionovih idej je zamislil dalekoviden načrt za združitev vseh Slovanov v jeziku in cerkvi — njegovi glavni deli sta „Gramatika“ in „Politika“ — šel kot apostol te ideje v Rusijo, kjer ga pa takratni car ni umel in je končal v Sibiriji. Pomanjkanje samostojnega državnega organizma je privredlo pri zapadnih Slovanih do tega, da je od konca reformacije do konca 18. stoletja prevladoval na duševnem polju vpliv katoliške cerkve in učenjaškega polihistorizma. Toda iskra je tlela dalje, delo reformatorjev ni bilo izgubljeno; bilo je sicer za čas pozabljeno, toda v 19. stoletju zopet odkrito kot najdražji narodni zaklad.

(Dalje prihodnjič.)

K. OZVALD:

POT IZ GLUHE LOZE.

Res misliš, da sveta uganko
kot zajca vjameš v ozko zanko?
O. Župančič.

V eni izmed mičnih bajk o Gorjancih nam Janez Trdina živo prikazuje krošnjarja Pavleta, ki je v svoji prešernosti zašel v Gluho lozo. Kraj s tem imenom je čudna hosta, ki stoji v območju peklenskih sil. Čim je Pavle stopil vanjo, so ga od vseh strani objele ter se mu korak za korakom množile strahote in prikazni, kakršnih še ni videl, čeprav je že prekrošnjaril veliko sveta. „Po tleh so ležale semtertja človeške roke, noge in druge kosti vse raztrgane in krvave, kakor da so jih ravnokar oglodali volkovi. Iz razpoke v skalovju je režala mrtvaška glava! Na tenki vejici je viselo za rdečo žilico gnusno zateklo oko. Na drugo oko sem skoro stopil. Ko sem odskočil in ga jel bolj natanko ogledovati, se je izpremenilo — v živega polža! Od vseh strani so se mi pačili grdi obrazi, kakor predpusne šeme. Če sem se ozrl na desno, odskočili so na levo; če sem pogledal na levo, nagajali so mi napol nevidni na desni strani. V vsakem grmu je tičala rogata, črna glavica, ki mi je molela jezik. Če sem bliže stopil, izprevrgla se je v suho grčo ali pa v kolenčasto korenino.“

Celo uro in še delj je Pavle, sukajoč se kakor v začaranem krogu, brez uspeha iskal poti iz te groze, da ga je izpreletavala zdaj zima, zdaj vročina. Nazadnje pa mu je Bog vdihnil dobro misel, ki ga je rešila vražje sile: Pavle se pobožno prekriža ter začne moliti angelsko češčenje — in hipoma so z njega padle vse stiske in težave.

Aleš Ušeničnik je pred par leti s finim čutom zapisal¹, da je v tako lozo zablodil moderni človek, ki sedaj ne ve ne kod ne kam. A danes bi lahko rekli, da se vsa Evropa nahaja v gluhi lozi. Kaj drugega bi pač naj bil tisti moralni pekel, ki še Dante ne bi mogel izmisliti groznejšega in ki si preljuba Evropa v njem sama razjeda svoj drob! To je pravi — „Narrenschiff der Zeit“.

Bolezen Evrope pa ni nemara nekaj, kar je šele vojna dala in kar mirni čas zopet lagodno odpihne. Hudina že skozi stoletja, vedno ostudneje, razkraja bolni organizem. Vojna je le učinkovala kakor tisti obliž, ki vleče, to se pravi, sezorila je gnojnino v taki meri, da je postala dobro vidna vsem, ki imajo oči, da vidijo. A takih je, žal, bore malo! Zato pa Evropa, na smrt bolna Evropa danes razposajeno dalje raja, kakor bi se prav nič ne bilo bati, da se ji vsak hip udere kri iz pljuč ter jo zalije. Le tu pa tam se skozi hrup razposajene množice zasliši svareč glas kakega osamljenega „čudaka“ ter se, večinoma neopažen, izgubi kot — glas Kasandre.

Ti „čudaški“ glasovi pa se mi zde posluha vredni. Eden izmed „sajnjačev“ je šel, si ogledal „izmučenega“ bolnika ter — nad njim obupal.²

¹ Aleš Ušeničnik, Knjiga o življenju. 1916. Str. 48.

² Oswald Spengler, Der Untergang der Abendlandes. I. 1920 (11.—14. izdaja).

Drugi mu je dobro pretipal srce in obisti ter postavil diagnozo: bolezen je zastarana, njen vzrok — kapitalizem; prognoza: otrovne kali utegnejo polagoma oslabeti in bolniku se vrne zdravje.³ Tretji je vzel silno ostri drobnogled svojega duha ter otrovno snov preiskal iz patološkega stališča; izsledek: bacillus capitalisticus je čisto svojevrstna, skrajno plodovita in silno nalezljiva kal, ki uspeva tudi po takih zarejalskih, kjer bi tega ne pričakovali zlepa (v znanstvu, umetnosti, gledališču, državnem življenju . . .).⁴ Četrti s trdnim zaupanjem zapisuje zdravilo, češ, brez dvoma človeštvu tudi iz te krize pomore — znanstvena filozofija.⁵ Peti z besedo, ki je čudovito ubrana, opozarja, da iz gluhe loze vodi samo ena pot, tista, ki drži — k Bogu.⁶ Itd. —

Tista os, okrog katere se vrti vse mišljenje današnjega človeka, je — „zaslužek“, kupčija (Geschäft, negotium). Kakorkoli — z roko, glavo, s prodajo samega sebe . . . zaslužiti kar največ denarja, da si kupiš karkoli izmed tega, kar je na prodaj. In danes je — veliko na prodaj! Iz takega mišljenja klijejo nagibi dejanju in nehanju modernega človeka, v tem mišljenju je njegov življenski stil pa ves njegov etos, to se pravi: merilo za ocenjevanje sveta, življenja, Boga . . .

To življensko mišljenje pa ni samostojna in mlada rastlina, ampak divja veja, ki jo je drevo kapitalizma poginilo iz svojega debla ter ji s svojimi sokovi pospeševalo bohotno rast. Saj vemo, da je kapitalizem svojevrsten način gospodarstva, ki ima za svoj votek težnjo po brezmejnem in brezobzirnem pridobivanju, in da je nositelj tega duha že več ko pol tisočletja nov tipus človeka — buržoa. In Sombart začena svoje veliko delo „Der Bourgeois“ z naravnost „kladivarsko“ besedo, da je pravi, naravni človek — predkapitalistični, to je tak človek, kakor ga je Bog ustvaril, človek, ki še ne balansira na glavi ter ne hodi po rokah (kakor dandanes gospodarski človek), temveč z obema nogama krepko stoji na zemlji ter tudi tako hodi po svetu.⁷

Današnjemu svetu bi trebalo dopovedati, to se mi zdi naravnost pedagoški kategorični imperativ, da vsebina življenja nikar ni samo pridobivanje in „profit“ — „da se jakost brez lepote in brez svobodnega vzleta duše, ki moli k Najvišjemu, ne krije s smislom življenja, kakor ga je vredno živeti; da se je tudi sposobnosti za plemenito veselje in uživanje sveta treba učiti in vaditi, da ji pri vzgojnem prizadevanju in v kulturi ne gre nič slabše mesto, nego pa sposobnosti za delo in zaslužek; in pa da tista gorečnost za delo in dolžnost, ki ne pozna nikakih mej ter jo narekuje zgolj stvarni

³ Werner Sombart, Der moderne Kapitalismus. 1902. — Isti, Der Bourgeois. Zur geistigen Geschichte des modernen Wirtschaftsmenschen. 1913.

⁴ Max Scheler, Der Bourgeois. — Der Bourgeois und die religiösen Mächte. — Die Zukunft des Kapitalismus. (V zbirki svojih spisov „Vom Umsturz der Werte“, II., 1919). — Isti, Krieg und Aufbau. 1916.

⁵ France Veber, Uvod v filozofijo. 1921.

⁶ Aleš Ušeničnik, Knjiga o življenju. 1916.

⁷ Gl. Scheler, Der Bourgeois, str. 249.

zahtevek tvojih poslov, ne zasluži posebnega občudovanja, da je marveč skrajno smešna — skandalon pred modrimi in vernimi ljudmi vseh vekov —, nič manj smešna, nego zaničevanja vredni Epikurejec, ki se s svojim hlastanjem po užitkih ukani za veselje“.⁸

Dopovedati, rečem, bi to trebalo današnjemu človeku, ne povedati; to se pravi, ne mu odpreti ušesa, da posluša, sliši ter — ostane kakršen je, temveč povzročiti, da v njem umrje ali še rajši, da se na pravo mero zniža tisto, kar mu je do zdaj brez prestanka šušljalo v dušo „glej, da kaj zmoreš!“, in da oživi v njem tisto, kar ga bo k hotenju nagibalo v smislu velewnika „glej, da si tak in tak!“

Znanstvo z znanstveno filozofijo vred ni v stanu izvršiti tega čudeža, da bi sodobni človek zapustil „das Narrenschiff der Zeit“, šel vase, z notranjim pogledom premeril svojo dušo, rekel: mea culpa! ter — začel novo življenje. In zakaj tega ne zmore znanstvo? No, le pomislimo in uvažujmo, da je vse moderno znanstvo, zlasti pa prirodoslovje (in tudi prizadevanje po drugih kulturnih popriščih: literarnem, vzgojnem, umetnostnem, političnem,⁹ tehničnem . . .) zadojeno s popolnoma istim duhom, kakor kapitalizem: obvladati! Kakor si kapitalizem prizadeva, obvladati n. pr. trg, tako tudi sodobno znanstvo s ponosom in upravičeno o sebi trdi, da je moč (Macht, puissance, power), ter skuša „v potu obraza“ dobiti oblast nad svojim predmetom, to je, pronikniti do vseh zakonitosti, ki jim ustreza ta predmet. Jedro novodobnega znanstva (in prav tako umetnosti, svetovnega naziranja itd.) so kolikosti (quantum), ki se dajo izračunati in jih veže dinamska medsebojnost, dočim je antičnemu človeku princip vsega, s čimer si duh daje opravka, bila — statika pa nanjo nanizane kakovosti (quale), ki si jih starodavnik ni prizadeval obvladati, marveč jih je z ljubeznijo in svetim strahom (αἰσβας φόβος τε) — gledal (contemplatio).¹⁰

S pomočjo znanstva nam je sicer mogoče obvladati tisto civilizaciji dostopno plat človeka, to je njegovo telo in pa periferne strani njegove duševnosti (zdravila, očali, hrana, kino . . .), nikar pa ne centralnih plasti njegove duše, to je tistih, ki so nositeljce „srčne kulture“ in ki jih ne moreš umetno povzročiti, ampak le gojiti njihovo samoniklo rast. Zato pa tudi znanstvena filozofija ni v stanu, človeku biti duhovni voditelj, ga vesti iz gluhe loze, kjer sramotno vegetira, ter napotiti k novemu, resničnemu življenju. Za tako vodstvo je marveč treba neodoljive sile živega zgleda, ki si, ne da bi to nameraval, osvoji tvoje srce ter te mogočno pozove, da mu — slediš.

To je važen moment globlje pojmovani vzgoji. Komur je resno mar pedagoških vprašanj, ki nikar niso šolniška, temveč ravno danes nad vse aktualna občekulturna zadeva, tega ni mogoče dovolj svariti pred tistim

⁸ Scheler, Krieg und Aufbau, str. 322.

⁹ „Zunanja politika se dela z glavo in razumom; čustva (= morala?) so postranska stvar, glavno so številke in koristi.“ Slov. Narod, 1921, št. 73.

¹⁰ Gl. Spengler, l. c., poglavje „Faustische und apollinische Naturerkenntnis“.

pretiranim in sedaj skrajno razširjenim malikovanjem razuma in volje, ki je zanj pravo ime — hiperintelektualizem pa hipervoluntarizem. Zato pa naj to svarilo izreče sam pristojni mož, ki je z dosedaj neobičajno resnobo začel razglabljati taka vprašanja, ki se tičejo temeljev življenja in ki jih „der unter dem Joch von Schultraditionen (mehr wie jede andere Wissenschaft) einhertrabende Gaul der deutschen akademischen Philosophie“ vse preveč, to se pravi — popolnoma pušča v nemar: „To je zakon našega življenja, da ti je tem manj mogoče, s pomočjo razuma in volje ustvariti kako reč, čim višje mesto zavzema ta reč po svojem činu. Verovanje, ljubezen v dušah, lepota gozda in jezera, svetost, harmonija, vedro čelo, molitev, ki se dvigne h Gospodu ter za gotovo doseže njegovo uho, genij pa dejanje, ki sili iz njegovega duha na dan, otroci, še celo tista radostno občutena moč umnega hotenja — vse to sicer zahteva celo vrsto takih ukrepov, ki se dado hoteti in ki odvrčajo vse, kar bi oviralo in motilo nastanek omenjenih reči; te reči same pa prihajajo neklicane, Goethe pravi, da „kakor otroci božji“ in čarovnik, ki bi hotel vse to priklicati, bo samo oviral njihov prihod. Edinole nižji svet tega, kar se da mehanizirati, smo v stanu poljubno in popolnoma doseči ter umetno „organizirati“: po tej poti nam je dostopen n. pr. „Drill“, ne pa vzgoja, ki ji tri četrtine bitka tvori zgled vzgojitelja; ali napredek po tej in tej znanstveni metodi, ne pa samo odkritje metode in njen duh; ali ustavna zakonodaja v državi, ne pa svobodno mišljenje, ki se v polni meri zaveda odgovornosti ali pa se ji boječe in kritikujoče upira ter se zakonodaje samo poslužuje.“¹¹

Češki literat I. S. Machar sicer trdi, da dušo naroda oblikuje pisatelj in filozof, a še tako slaven pravnik, inženir, kirurg, politik da nima vpliva na narodovo dušo. Toda Machar brez dvoma tukaj nima v mislih poklicnih filozofov, ki se s svojimi sistemi in shemami, „šolami“ in „smermi“ po večini kakor da nahajajo na večjem ali manjšem otoku, daleč vsaksebi od živo se pretakajočega življenja in še vrh tega radi govore „svoj“, neveščaku docela tuj jezik. Zlati ključ do ljudske duše pa vsebuje samo tista filozofija, ki jo zastopa pesniški genij, kateri je prejel božanstveni dar, da v razumljivi in vabljeni govorici svojemu narodu pove, česar „gledalo ni oko, uho ni čulo prosvetno“, kar pa je videl in slišal v blagoslovljenih trenutkih pesniški vedec in videc, „zamačen v nebo“. Tolstoj, Dostojevski, Prešeren, Ibsen, Kirkegaard, Nietzsche, Wagner, Sabatier, Bourget... to so duševni oblikovatelji in preporoditelji svojega naroda in — človeštva. Prvak slovenske filozofije o življenju pa je, o tem sem sveto prepričan — naš Prešeren. Onorate l'altissimo poeta! (Dante.) Samo da bi nam naši prešernoslovci čimprej razpečatili knjigo njegove modrosti, od katere nas danes občutno loči časovna razdalja.

Znanstvena filozofija torej današnjega človeka ne privede iz gluhe loze, zato ne, ker s hladno ugotovitvijo svojih resnic, kar je njena najvišja naloga, recimo z ugotovitvijo resnice, da gre duhovnim vrednotam prednost pred

¹¹ Scheler, *Krieg und Aufbau*, str. 325.

tvarnimi, ni v stanu prodreti do tistih kamric človeškega duha in srca, kjer se pripravlja in rodi dejanje ali nehanje v smislu takega spoznatka. Živ dokaz temu je pač Medea s pretresljivim vzklikom: „Video meliora proboque, deteriora sequor!“¹² Izrečno pa pristavljam, da mi niti na kraj pameti ne hodi, v nič devati pošteno prizadevanje in pa kulturni pomen znanstvene filozofije. Le motivacijsko moč za reševanje tako težkih človeških kriz, kakor je sedanja, ji oporekam.

Kakor sem že omenil, bi neprimerno več ko poklicni filozof utegnil tukaj doseči tak vedec in videc, ki zna kot: genij, prerok, kulturni revolucionar ... s čudotvorno silo svoje poetične besede človeka zgrabiti za dušo, „vzbuditi“. Globokoumni danski pedagog Grundtvig trdi, da je jezik ljudstvu razumljive filozofije samo — jezik pristne, nepotvorjene poezije, ki nam velikih življenskih resnic ne prikazuje v obliki abstraktnih misli ali pa s prevzetnostjo suhoparnih doktrin, temveč s pomočjo živih slik pa toplega, oduševljenega izraza.

A odločilnih sil za odstranitev moralne anarhije, ki se je vgnezdila po človeških dušah, in za začetek novega življenja bi najbrž prinesla — verska inspiracija, ako bi se pridružila pravkar omenjeni „živi“ filozofiji ter na dan poklicala čudovito motivacijske sile tega, kar je v vsakem človeku — „božjega“ ter se po svojem bistvu umika strojnemu redu današnjega „življenja“. Zadnja velika doba, ko so mislili, da bi razum in znanstvo sama, brez religije, bila v stanu, človeka z uspehom voditi, je bila doba prosvete, ki so ji svoj filozofski žig na čelo pritiskali Kant, Comte, Spencer. A na videz vabljava in samozavestna misel se je v istini izkazala za — blodno veščo.¹³

Zato si resno prizadevam, umeti mnenje, ki vedno češče, zdaj tu zdaj tam plaho zdrkne z jezika, tole mnenje nekaterih, da bi nemara i danes svet odrešil — homo religiosus.

Pa kaj govorim? Saj vendar živimo v 20. stoletju ter hočemo visoko držati neomadeževani prapor napredka!

DR. MILKO KOS:

ST. GERMAINSKA MIROVNA POGODBA IN NAŠE ZAHTEVE V AVSTRIJSKIH ARHIVIH.

Centralistične tendence, kakor se pojavljajo v upravnem življenju avstrijske države od cesarja Maksimilijana I. dalje, a stopijo v vsej svoji izrazitosti na dan v upravnih reformah Marije Terezije in Jožefa II., so povzročile, da so se premaknila središča za mnogotere posle upravnega življenja slovenske zemlje izven njenih meja. S takimi centralističnimi, a tudi za slovenske dežele kompetentnimi uradi so pa ostali zunaj naših jezikovnih meja tudi produkti njihovega

¹² Vem, da bi tako bilo boljše, in tudi soglašam, a delam ravno nasprotno.

¹³ Glej Scheler, Krieg und Aufbau, str. 258.

upravnega poslovanja, to so akti in listine registratur in arhivov. Posledica tega je, da se nahajajo še danes po državni razdružitvi v upravnih središčih, kot so jih imele južne slovanske zemlje nekdanje monarhije na Dunaju ali v Budimpešti, v Gradcu ali Celovcu, neizmerni zakladi rokopisov, listin, aktov in zemljevidov za spoznavanje naše preteklosti.

Na Dunaju so izšle iz poslov nekdanjih ministrstev, oziroma uradov, iz katerih so se ta razvila, bogate registrature in arhivi. V zvezi s posli nekdanjega ministrstva za zunanje zadeve stoji tako zvani hišni, dvorni in državni arhiv, kateri pa ne obsega zgolj gradiva, ki bi se tikalo habsburške hiše in dvora ter zunanjih odnošajev države, temveč v tem po času najprej organiziranem avstrijskem arhivu je zbrano najrazličnejše za zgodovino naših dežel prevažno gradivo. Kakor pri zunanjem so nastali tudi pri drugih dunajskih ministrstvih posebni arhivi; omenjamo arhiv skupnega (avstr. in ogrskega) finančnega ministrstva, vojni arhiv, arhiv pri ministrstvu za notranje posle, arhiv avstrijskega finančnega ministrstva, arhiv pri ministrstvu za bogočastje in uk in arhiv železniškega ministrstva.

Enako kot na Dunaju moramo iskati arhivalije tičoe se naših krajev tudi pri arhivih centralnih uradov v Budimpešti, posebno pa v tamošnjem Državnem arhivu.

Ker so tvorile slovenske pokrajine del nekdanjih dežela Štajerske in Koroške, je nakopičeno seveda tudi obilo gradiva, katero se tiče naše preteklosti, v Deželnih arhivih v Gradcu in Celovcu ter v Namestništvenem (državnem) arhivu v Gradcu.

Teh arhivaličnih zakladov, kateri tvorijo del zapuščinske mase nekdanje monarhije, niso mogli prezreti sklepi pariške mirovne konference. Koliko imajo dobiti od njih tako zvane nasledstvene države, to je stipulirano v členih St. Germainске mirovne pogodbe. O tem, da nam ta z ozirom na jugoslovanske zahteve ne nudi več, vkljub temu da so bili svoječasno in pravočasno opozorjeni krogi, ki so ali bi vsaj imeli odločevati o teh stvareh, nočemo tu razpravljati. Vzeti hočemo St. Germainsko pogodbo kot je in opozoriti na ono, kar nam, če že ne drugače, vsaj po razlagi členov, ki se tičejo naših arhivaličnih zakladov v Avstriji, danes po vsej pravici gre.

Dotični členi St. Germainске mirovne pogodbe se glase v prevodu:

Člen 93. Avstrija bo povrnila brez odloga zainteresiranim aliiranim in asociiranim vladam arhive, registre, načrte, listine in dokumente vsake vrste, kateri spadajo h civilnim, vojaškim, finančnim, sodnim in drugim upravam odstopljenih ozemelj. Ako so bili kateri od teh dokumentov, arhivov, listin ali načrtov odstranjeni, povrnila jih bode Avstrija na zahtevo zainteresiranih aliiranih in asociiranih vlad.

Za slučaj, da bi se arhivi, registri, načrti, listine in dokumenti, o katerih govori prva alineja in kateri niso vojaškega značaja tikali tudi avstrijskih uprav in bi se potemtakem njihova predaja ne mogla izvršiti brez škode za te poslednje, obvezuje se Avstrija, da bode, pod pogojem vzajemnosti, obvestila o tem zainteresirane aliirane in asociirane vlade.

Člen 191. Z uporabo določil člena 184. obvezuje se Avstrija vrniti vsaki posamezni od aliiranih in asociiranih sil vse akte, listine, starine in umetnine

ter ves znanstveni in bibliografski material, kateri je bil odnesen iz zasedenih ozemelj, bodisi da ta pripada državi ali deželni, občinski, bolniški ali cerkvenim ali pa drugim javnim ali zasebnim ustanovam.

Člen 192. Avstrija bo istotako vrnila stvari iste vrste kot one o katerih govori prejšnji člen, katere so odnešene iz odstopljenih ozemelj po 1. juniju 1914, z izjemo stvari kupljenih od zasebnih lastnikov.

Člen 193. Avstrija bo povrnila vsaki posebej od zainteresiranih aliiranih ali asociiranih sil vse v lasti njenih javnih zavodov nahajajoče se akte, listine in historične spise, kateri stoje v neposredni zvezi z zgodovino odstopljenih pokrajin in so bili od tam odnešeni v zadnjih desetih letih. To razdobje sega, v kolikor se tiče Italije, nazaj do proglasa kraljestva (1861).

Nove države, nastale iz nekdanje avstrijsko-ogrske monarhije, in države, katere dobijo del ozemlja te monarhije, se zavezujejo od svoje strani povrniti Avstriji akte, listine in spise, kateri niso starejši nego dvajset let, stoje v neposredni zvezi z zgodovino ali upravo avstrijskega ozemlja in se morebiti nahajajo v odstopljenih ozemljih.

Člena 194 in 195 ter dodatki I—IV. se tičejo le Italije, Belgije, Poljske in Čehoslovaške.

Člen 196. Kar se tiče predmetov, kateri imajo umetnostni, arheološki, znanstveni ali historični značaj in tvorijo del zbirk, ki so pripadale nekdanji vladi avstrijsko-ogrske monarhije ali kroni, zavezuje se, v kolikor ti ne tvorijo predmet drugih določil pričujoče pogodbe, Avstrija:

a) pogajati se z zainteresiranimi državami, kakor hitro bo v to naprošena, radi zaključenja prijateljske pogodbe, glasom katere se lahko na podlagi vzajemnosti vsi deli imenovanih zbirk ali vsi od zgoraj imenovanih predmetov, kateri morajo spadati k intelektualni imovini odstopljenih pokrajin, povrnejo v pokrajine, kjer so nastali, — in

b) ne odtujiti ali raznesti nič od imenovanih zbirk ter ne razpolagati z nobenim od imenovanih predmetov tekom dvajsetih let, razen če se bi pred pretekom tega roka zaključila kaka posebna pogodba, temveč zagotoviti njihovo varnost in dobro ohranitev in jih, kakor tudi inventarje, kataloge in upravne listine, nanašajoče se na imenovane zbirke, imeti na razpolago za proučevajoče, kateri so pripadniki vsake od aliiranih in asociiranih sil.

(Konec prihodnjič.)

DR. M.

JUGOSLOVENI, SLOVANI IN JUGOSLOVANI.

I.

Odkar nam je vrgla usoda svetovne vojne Jugoslavijo v naročje, nekaj še ne nedavno tega popolnoma nepričakovanega, doživljamo krizo za krizo na znotraj, poraz za porazom na zunaj. Po eni strani samozavest, kakor

Opomba uredništva: Priobčujemo ta članek v bistrenje pojmov, ker se dotika mnogih aktualnih vprašanj, ne da bi prevzemali odgovornost za vsa izvajanja. Izjemoma odstopamo to pot tudi od svojega načela, da morajo biti podpisani vsi polemični članki s polnim imenom.

da bi bila mala, od vseh strani ogrožena Jugoslavija postavljena po lastni kreposti za vse večne čase, po drugi pa naivnost otroka, s katero gledamo v svet in nanj. Ko smo imeli zasesti za vselej našo Koroško, smo preštevali vreče moke v ljubljanski aprovizaciji; ko je šlo za Primorje, smo mislili, da je postal nacionalistični Machiavelli mednarodni idealist in da bo poslala Amerika za pol milijona Slovencev en milijon svojih ljudi v smrt in smo z mogočno gesto zavrnilo slovensko reško državico. Bili smo tepeni, kakor tepe historični razvoj brez usmiljenja vsakega, ki se ne giblje na realnih tleh človeškega egoizma in bojevanja.

Oni, ki iščejo krivde vedno izven sebe, ker so sami preveč krepostni po edino pravični in pravilni lastni sodbi, tudi sedaj niso v zadregi za krivce. To so seveda nehvaležni zavezniki, včerašnji sovražniki in pa — last but not least — oni domačini, ki imajo v teh in drugih stvareh svoje mnenje, ki mislijo, da smo pri vsem tem sami v znatni meri vsaj sokrivi. So pa tudi drugi — no da, kdo so in kakšni so, sem povedal, ko sem opisal domače nasprotnike prvih.

Zaradi jasnosti in uporabljajoč staro dialektično metodo, ki rada reducira različne struje in stremljenja na preproste pojme in imena, imenujmo prve vrste ljudi Jugoslovane, kakor se s ponosom in zanosom imenujejo sami, druge pa Jugoslovane, ki se svojega imena in značaja sicer tudi zavedajo, pa vendarle nekam rezervirano. To je nujna posledica ne morda kake boječnosti, temveč le njihove večje kritičnosti, ki ne izreka rada sodbe o stvari, dokler je ni premotrila do kraja in do dna, ki hoče z drugimi besedami, da dobi na vsak kulturni pojav kot nekaj časovnega, trajajočega, tudi časoven, historičen pregled in pogled.

Da prihranim komurkoli morebitna filologična pojasnila in razlage: etimologija enega in drugega izraza mi je znana. Besedo „Slovan“ je rodila potreba, potreba po izrazu diferenciacije, potreba ki je morala razlikovati Slovence od Slovanov. Škrabec, ki je hotel pridržati Slovence in napraviti Kranjce, je bil vsaj dosleden in je ostal jasen. Sicer pa tisto pojasnjevanje v oklepajih in zatekanje k starim izrazom, kadar bi utegnili novi zmešati pojme, najbolje dokazuje slednjih neupravičenost in odvečnost.

Jugosloven! Torej logično tudi Sloven! In nadalje: slovenski! Stoj — kaj je to, da vprašam kot Slovenec in Slovan: slovenski ali slovanski? Kuriozno si je pomagal jugoslovanski uvodnikar v tem sitnem položaju: imenoval je to, kar se je doslej in se bo tudi poslej pri Slovencih imenovalo slovensko: „slovensko v ožjem smislu“. Ni mi sicer jasno, kdo so ti Slovenci v ožjem smislu, samo slutim, da jih je precej ozkega smisla. Le ne razumem: čemu komparativ? Manjka primerjalni objekt, in dokler niso nastopili Jugoslovenci, še nismo niti s pozitivom imeli opravka.

Ali k stvari!

Nekako od časa ameriške secesijske vojne in izvršitve sueškega prekopu, ki je evropski civilizaciji in kulturi odprl vrata na široko v svet, datira velika centralizacija tako v kulturnem, kakor v gospodarskem pogledu, ki se je začela kakor vsak gospodarski in kulturni pojav tudi politično obli-

kovati. Centralizacija, ki je zlasti v zadnjih letih šla kar skokoma in ki jo je svetovna vojna sicer prekinila, vrgla nazaj, če hočete, gotovo pa ne ustavila. Pojavi te centralizacije so najrazličnejše narave: od gospodarskih in prometnih meddržavnih pogodb in uredb do mednarodnih delavskih organizacij, od mednarodnih in meddržavnih trustov in kartelov pa do svetovnih znanstvenih kongresov — a vsi služijo enemu in istemu namenu, eni in isti ideji: odpraviti razlike in distance, ki ločijo svet, ali vsaj zmanjšati jih.

S centralizacijo pa je rasla v enaki meri potreba po sredstvih, ki bi to centralizacijo in pot do nje poenoličila. Pri tem pa je človeštvo poseglo včasih po sredstvih, ki so se zdela na prvi pogled nenavadna, groteskna: po umetnih jezikih, kajti mnogobrojnost in mnogoličnost živih mu je bila prevelika zapreka. Nočem prorokovati tem umetnim jezikom niti bodočnosti niti nebodočnosti, ker nam manjka v tem pogledu izkustvenega materiala za objektivno sodbo, pristaši in protivniki pa sodijo po svojih subjektivnih željah in veri. Za sedaj moremo samo ugotoviti, da se dosedANJI umetni jeziki niso mogli oživeti in vživeti. Vedno novi poizkusi takih jezikov pa pričajo o njih psihologični in praktični potrebi.

Na drugi strani pa je prav tako neovržno dejstvo, da si je nekaj jezikov, kakor je bilo to že od nekdaj, tudi sedaj vsaj deloma znalo priboriti vlogo, ki so jo omenjeni jezikovni centrifikatorji rezervirali za svoje umetne poizkuse. Meddržavni diplomatski jezik bi bil samo eden izmed zgledov, najbližji tudi, v ostalem pa ne niti najboljši. Prebivalci Indije uporabljajo kot mednarodni jezik angleščino, oni Kitaja svoj klasični kitajski jezik z enotnim znakovnim pismom, dočim se je uveljavil kot prometni in trgovski jezik za vso vzhodno Azijo z orientalskimi, zlasti kitajskimi in malajskimi besedami izkrivljeni angleški dialekt: pidgin english.

Pogoj za tak mednarodni občevelni jezik je seveda veliko in do gotove meje gospodarsko ali kulturno zaključeno ozemlje.

Ne more biti dvoma, da gre tudi v Evropi razvoj po sličnih potih. Največja ovira je bila doslej po eni strani dejstvo, da številno razmerje v zvezi s kulturno potenco ni dovoljevalo nobenemu narodu za ta, sedaj že polpretekli čas — avtoritarne kulturne hegemonije, po drugi strani pa tako zvano evropsko ravnotežje, ali konkretnije povedano, vzajemna ljubosumnost narodov in držav. K temu je treba še prišteti nenaravno državno konstelacijo, ki je po zakonu vztrajnosti prav do danes pritiskala vse neruske Slované pod nemško kulturno in s tem eo ipso jezikovno hegemonijo. Tako močan je bil ta pritisk in tako je ubil v večini Jugoslovanov vsako voljo do slovanske kulturne avtarkije, da še celo danes, ko je nemštvo v svoji svetovni vlogi za vselej prekoračilo svoj zenit — živimo zopet po vsemogočnem in vseveljavnem zakonu vztrajnosti in se upogibamo pod njim.

Neprirodnost tega pojava čuti sicer vsakdo in mislim da ga ni niti med Jugosloveni, ki bi se mu stvar zdela v redu. Tudi reagirali so nanj, hitro in brez pomisleka: nemški vpliv in nemški jezik nadomestimo s francoskim! Recept, da ne more biti za najbolj preproste duhove bolj

preprost! Način in vrsta te reakcije pa ne dokazuje samo njihove popolne kulturne neorientiranosti, izpričuje tudi, kako se odvisnost izpreminja pri nesamostojnih naturah v servilnost. Nevesela dediščina nemškega absolutizma, ki nas je tiščal tako dolgo!

Glede na predlagano zamenjavo pa samo mimogrede: ne vem, čemu, ne vem, če je mogoča, in zlasti ne vem, če bi bila koristna.

Brez strahu zagovarjam pri tem herezijo, da so Nemci Slovanom v vsakem pogledu bližje pleme nego Romani, najmanj pa je gotovo, da si ne bo nihče upal trditi nasprotnega. Ker pa odgovarja vsaka kultura miljeju, iz katerega je zrasla, je sklep preprost in vprašanje „čemu“ umestno.

Tudi bo vsak kritični človek dvomil, ako se da ena kultura kar tako izdekretirati in oktroirati druga. Še celo nizke kulture se uveljavljajo in puščajo sledove skozi generacije. Ne glede na to pa rodi vsako forsirano menjavanje kulture samo površnost, zanikarnost, dekadenco, ker človek, doma povsodi, ni doma nikjer, nobene misli ne vsrka v sebe do dna, nobene forme ne sprejme v celoti. Posledica pa je praznina, izražajoča se v frazi.

Res, kakor bi opisoval Jugoslovener, se mi zdi!

Tudi glede koristnosti take zamenjave ima lahko vsaj vsak Jugoslovan svoje mnenje.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

ALEKSANDER KOPRIVC:

SODOBNO OSNOVNO ŠOLSTVO.

(Načelne smeri za preuredbo šolstva in šolskega zakona.)

Osnovni zakon posamnega in skupnega duševnega napredka je človeku prirojeno teženje po razbistrenju misli, po enotni zavesti. Teženje, ki se poraja v tistem hipu, ko treni očesno zenico prvi žarek svetlobe, ko po mikih prvič vztrepeta ušesni bobnič; teženje, ki vznemirja naivno mišljenje deteta, ki neprenehoma vzbuja zrelega moža dokler se ne pribori enotnega svetovnega, življenjskega naziranja.

Na vprašanje po razvojnem principu organskega življenja odgovarja naravoslovje: vsako novo bitje započne boj z obstoječimi razmerami in bitji, ki preneha tedaj, ko nastane sporazum po preustrojitvi prejšnjih razmer ali pa prilagoditvi novih bitij razmeram; največkrat pa ob učinkovanju obojih činjenic.

Stremljenje po kontinuiteti smatra tudi sociologija za počelo družabnega razvoja, iz kojega izvira napredek. To načelo ustvarja preuredbe vseh življenjskih ustrojev pri menjajočih se razmerah.

I to je pri nas podnetilo teženje po preustrojitvi šolstva in šolskega zakona. In sicer iz dveh razlogov: 1. radi izvršenega zgodovinskega dejstva osvobojenja in zedinjenja, 2. radi neskladnosti šolstva s sodobnim življenjem.

Da govorimo o 1. točki! Šolstvu, posebno osnovnemu, pripada vrhovna naloga, провести ujedinenje tudi v narodni duševnosti kar najtesneje in poglobljeno, da vzkipi v nas vseh plamen zavesti edinstva kot uspeh ujedinenja, skupnosti usode in državotvorne sile; da se vse to izvrši vzdržno a stopnjema z najmanjšim odporom.

Odpadle bodo strohnele veje naroda, a njegovo deblo bo pomladil svež sok našega naraščaja. Zato nam ga je tako vzgojiti, da se bo vsikdar zavedal in prav razumel провести srečno asimilacijo in mogočen sklad vseh poedinih narodnih sil.

Po zakoniti poti je torej čimprej ustvariti vse predpogoje, da postane šolstvo prožno v vseh panogah za dojemanje in dejansko izvršitev svoje naloge.

2. Veda in družba sta napredovale radi svoje gibčnosti, šola jima ni mogla slediti. Tako je nastal prepad med šolo na eni — vedo, prosveto in družbo na drugi strani.

Iz šole izstopivši mladič se najde nepripravljen v življenju, ki terja od njega takojšnje sodelovanje, plodonosno vkrojbo v življenski proces družbe. Primanjkuje mu spoznavnega čuta socialnih razmer in potreb, zlasti pravega pojmovanja dela in dolžnosti kot npravne in gmotne vrednote, največ pa spoznanja samega sebe. Od tod izvirajo večina tragičnih zabred in zmot, ki usodepolno uravnajo vso smer mladega organizma.

Radi svoje ogromne snovi je morala postati šola mladini prava mučilnica. Jasno je pokazala psihologija, da upropasti to trpinčenje mlado, vzniklo duševno silo. Sodobna pedagogika hoče to tako zabraniti, da zahteva prilagoditev vzgoje in pouka razvojnim duševnim zakonom.

Razumljiv je odpor šole proti vsem novotarijam; kajti izvira iz pravega razumevanja velike odgovornosti, ki jo ima nositi vzgojitelj za srečo in bodočnost gojencev. Preizkušeno je staro, a novo je treba šele preizkušati. Vsi ti poizkusi se vrše na račun gojenca. Zato nam je dobro in podvojeno premisliti vse zahteve in jih staviti na vsestransko opravičljiv temelj.

Preden se počne končno delo za preustrojitev našega šolstva in fiksiranje šolskega zakona, moramo vedeti, kaj hočemo, znati, kaj moremo, in najti smer najmanjšega odpora.

Treba bo pogledati izven domačega kraja, kako si nam sorodni narodi ustvarjajo nove državne osnove. Opustili bomo vse, s čimer bi storili našim razmeram silo.

Ustanovil naj bi se delozmožen stalen odbor, ki bi imel zbrati in preizkušati vso tozadevno stvarino in jo spopolniti s študijskimi potovanji.

Srečen sporazum bomo našli le tedaj, ako sodelujejo pri preustrojitvi šolstva po šolskem zakonu vsi važni činitelji javnega življenja: Učitelji, roditelji, šolski zdravniki in mladinski sodniki, zastopniki verstva in javne socialne oskrbe, zastopniki kmetijstva, obrtništva in prometnih poklicev.

Poudarjal bi sledeče glavne točke, na katerih bi vzrastle nov šolski zakon in po katerih bi se imel presojati vsak zakonski načrt za preustrojitev narodnega osnovnega šolstva:

1. Šolski zakon mora biti sestavljen na enotni miselni podlagi.

2. Uveljaviti mora vseskozi načela socialne pravičnosti

3. Slediti mora naravnemu telesnemu in duševnemu razvoju gojenca in zagotoviti vzdržno upoštevanje teh zakonov v tesno, koncentracijsko spojeni vzajemnosti vzgoje in pouka s tem ciljem, da se v največji smeri goji iniciativa, trda volja, krepki značaj in odločnost po lastnem razmotrivanju, torej samodelavnost, veselje in spoštovanje do sebe in izpolnjevanje dolžnosti.

3. Zakon mora izrasti iz danih razmer in prepustiti vzdržni razvoj v novo dobo. (Prehodna doba.)

4. Zakon se mora dati dejansko in dosledno izvesti.

Iz navedenih temeljnih točk se samo ob sebi izcimijo naslednji smoter narodnega šolstva:

„Smoter osnovnega šolstva je vzbuditi in razviti učencem telesne in duševne zmožnosti (sile) za uspešno udejstvovanje nраво-verskih, narodnih in socialnih načel v življenju, za pravo spoznanje življenskih pojavov in stvarnosti; vzgojiti jim spoštovanje in veselje do dela in do izpolnjevanja dolžnosti, ter jih opremiti s temelji preizkušeno uporabljivega znanja in ročnosti.“

Naša država je poljedelska. Iz naše zemlje se bo izcimila narodna sila. Šolstvo je poklicano k sodelovanju za uspešni razmah agrarnega življa. Kmetu zaupamo narodno grudo, ki ji izvabi največji donos. Usposobiti ga moramo za to, da uporablja vse sodobne tehnične pripomočke. Brez babje-verstva, brez predsodkov mora slediti s smotrenim delom zavestnemu cilju.

(Dalje prihodnjič.)

A. GRADNIK:

BRDA.

Še se glasi tu naša govornica,
še rodu svojemu so srca verna,
še se tu čitajo pesmi Prešerna,
še je v bolesi nada pomočnica.

Še skrivna solza moči mračna lica
in še je žalost v srcu neizmerna,
ko kraj Podgore, Pevne in kraj Mirna
se v solncu zablišči bela Gorica.

Bo še živela tu naša beseda?
Bo ona še med brati sladka vez?
Bo morebiti bratu brat krvnik?

Srce vprašuje, trepeta in gleda,
na tri strani, tam že odprt je jez
Koprivno, Rutarji in tam Ločnik.

PREGLED.

POLITIKA.

Ko bodo te vrstice natisnjene, bo prva naša ustava najbrže že sprejeta. Ta ustava bo sprejeta proti volji večine hrvatskega in slovenskega ljudstva, bo torej izvala plemenski boj med brati. Po svojem bistvu je ta prva ustava centralistično-birokratično, torej protiljudska in absolutistično-reakcionarna. V državni upravi bo ljudstvo imelo zgolj posvetovalen glas, odločali pa bodo od „zgoraj dol“ imenovani birokrati. Ona nosi vse znake plemenske hegemonije. Z njenim sprejetjem se bo v naši mladi državi začel dolgoletni ustavni boj. Zakaj sedanja ustava ne odgovarja niti zahtevam niti sedanjim potrebam v pogledu socialnih in gospodarskih odnosov ne slovenskega ne hrvatskega in tudi ne srbskega plemena. Še nekaj je na tej ustavi značilnega: nima potrebne moralne podlage. Sprejeta bo z malo večino, katera se je dosegla le s kupčijami med vlado na eni in muslimani in Slovensko samostojno kmetijsko stranko na drugi strani. Bodoči ustavni boji bodo celotnemu ljudstvu v silno škodo. Ne da bi se vlada in parlament mogla v bodoče baviti s perečimi socialnimi in gospodarskimi vprašanji, bo plemenska nezadovoljnost in ustavni boj izčrpal vse moči. S tega vidika so tisti „državotvorci“, ki so sedanjo ustavo forsirali, škodljivci naše nove države. Cele strankarske skupine so odšle iz konstituante, odklanjajoč odgovornost za ustavo, ki ne sloni na sporazumu, ampak na kupljeni majorizaciji. — Radi tega žalostnega položaja v državi so se izvršile tudi občinske volitve v Sloveniji drugače, kakor bi se sicer bile. Iz uvodnika v tej številki je razvidno, da si je Slovenska ljudska stranka zopet opomogla, čeprav nosi na svojih ramenih težke posledice vojne. Zlasti so trpele pri teh volitvah stranke, ki odkrito ali pa neodkrito zagovarjajo sedanji ustavni položaj in njegovo neodvratno posledico: absolutistični režim, ki ne nasprotuje le načelom demokracije, temveč je v škodo tudi gospodarskemu blagostanju širokih ljudskih množic.

Značilne so bile tudi volitve županov v vseh štirih avtonomnih mestih Slovenije. Liberalna stranka je dobila le enega župana in to v Celju. Ljubljana je dobila narodno socialist. župana, Maribor in Ptuj pa sta dobila socialne demokrate za župane. V Celju je bil izvoljen liberalen s pomočjo narodnih socialistov in proti volji njihovega strankinega vodstva. Povsod drugje so šle opozicijske stranke v volilni boj z geslom „proti demokratom!“, katere zlasti v Sloveniji kličejo na odgovor zaradi razdrmanih razmer v državi in njeni upravi ter zaradi sedanjega policijskega režima pri vladanju. Županske volitve v slovenskih avtonomnih mestih so pokazale, da se doslej liberalno orientirano meščanstvo strankarsko-politično prelevlja. Narodno-socialistična stranka nastopa vsepovsod in bolj in bolj dedščino za propadajočo JDS. Radi tega je v tej stranki vedno več ljudi, ki so po svoji duši še liberalci in s katerimi bo imela ta stranka še hude križe, kadar bo treba v konkretnih primerih zagovarjati socialistična ali pa vsaj socialna načela. To pa bistva socialnega razvoja in novih strankarsko-političnih preorientacij ne more niti ovirati niti spreminjati. Stare stranke se bodo morale pomladiti ali — izginiti. Vojna, njena doživetja in njene posledice — vse to ne more ostati brez sledov. Politik, ki se ne zna ali pa ne more popeti vsaj na srednjo linijo, pregleda sedanje ljudske psihoze in ne predvideva novih socialnih, gospodarskih in kulturnih smernic, ki jih je spočela svetovna vojna in ruska državna ter socialna revolucija, tisti politik bo ostal le — „politik“. Ves svet je še v vrenju in preporodevanje se bo vršilo počasi, dozorevajoče kakor žito na polju. Doba, ki smo šele na njenem začetku, bo doba velikih doživetij, velikih dogodkov, bo sijajni odlomek v vsej človeški zgodovini.

As.

SOCIALNA POLITIKA.

Koliko je sirotne dece v Sloveniji? Ljudska štetja se ne bavijo s sta-

tistiko sirot, in vendar je v marsikaterem pogledu važno vedeti, pred vsem pa je važno za načela in metode zaščitnega delovanja, koliko imamo sirot, ki še niso dovršile 18. leta in ki so:

- brez očeta in matere, tako zvane prave sirote,
- brez očeta ali hranitelja, tako zvane po polu sirote,
- nezakonski otroci.

Urad državne zaščite dece in mladine za Slovenijo v Ljubljani je izvedel štetje vseh sirot v Sloveniji po stanju z dne 31. decembra 1919. Po nalogu poverjenišтва za pravosodstvo v Ljubljani so sodelovala vsa varstvena sodišča, ki smo jih imeli pred koroškim plebiscitom, ter so z vsemi podatki postregla dobro in brzo. Le štiri okrajna sodišča, prekmurski sodišči v Murški Soboti in Dolnji Lendovi ter koroški sodišči v Borovljah in Rožeku, niso mogla dati točnih podatkov, ker so bili madjarski uradniki prekmurske spise odnesli v Szombathely, nemški uradniki iz Roža pa v Celovec.

Štetje sirot se je izvršilo po zaščitnih okrožjih, kajti „oblast“ (pokrajina) državne zaščite dece in mladine za Slovenijo se je bila v začetku l. 1920. razdelila na dve okrožji. Ljubljanski okrožni zaščiti pripadata okoliša deželnega sodišča ljubljanskega in okrožnega sodišča novomeškega (torej prejšnja vojvodina Kranjska in pred plebiscitom, ko se je štetje vršilo, tudi okoliša okrajnih sodišč v Borovljah in Rožeku). Mariborska okrožna zaščita pa obseza okoliša okrožnih sodišč v Mariboru in Celju (torej naše Štajersko in Prekmurje, pred plebiscitom pa tudi okoliše okrajnih sodišč Dobrlavas, Pliberk, Velikovec in Železna Kapla). Kolikor je bilo v borovljskem sodnem okraju starega okoliša, so številke štete, a kolikor je imel novo priklopljenih krajev, so številke le sorazmerno preračunjene. Podatki rožeškega sodnega okraja so posneti po spisih enega leta, pa preračunjeni za 18 let. Logaški sodni okraj in sploh okraji, ki so nam jih bili Italijani vzeli, v tej statistiki niso bili upoštevani, ker nobenih podatkov ni bilo. Vsi ostali podatki, katere navedem v tabelah, so po štetju

dognani, vendar pa moram odgovornost, ali so pravilni, prepustiti dotičnim okrajnim sodiščem. V mariborskem zaščitnem okrožju Prekmurje ni bilo upoštevano, ker nobenih podatkov ni bilo. Le pri končnem kalkulu se bom ozrl tudi na prekmursko ozemlje.

Število sirot izpod 18 let je naslednje.

A. V zaščitnem okrožju ljubljanskem.

Zborno sodišče	Okrajno sodišče	Število sirotne dece:			
		a) brez očeta in matere	b) brez očeta, hranitelja	c) nezakonske	d) vse
I. ljubljansko	Borovlje	13	68	1.385	1.466
	Brdo	56	718	412	1.196
	Cerknica	40	258	98	396
	Kamnik	106	906	458	1.470
	Kranj	102	827	592	1.521
	Kranjskagora	23	477	415	915
	Litija	108	1.093	660	1.861
	Ljubljana m.	102	1.134	964	2.200
	Ljubljana o.	171	1.901	848	2.920
	Lož	24	325	57	406
	Radovljica	97	889	514	1.500
	Rožek	90	612	1.050	1.752
II. novomeško	Škofja loka	139	975	518	1.632
	Tržiš	47	373	151	571
	Vrhnika	74	781	207	1.062
	Skupaj	1.192	11.337	8.329	20.858
II. novomeško	Črnomelj	42	512	221	775
	Kočevje	31	604	177	812
	Kostanjevica	100	697	350	1.147
	Krško	52	623	532	1.207
	Methika	48	501	204	753
	Mokronog	46	649	575	1.270
	Novo mesto	148	1.138	605	1.891
	Radeče	35	195	265	495
	Ribnica	47	473	98	618
	Trebnje	63	431	249	743
	Vel. Lašče	58	304	89	451
	Višnjagora	57	511	245	813
I. ljubljansko	Žužemborg	46	386	95	527
	Skupaj	773	7.024	3.705	11.502
I. ljubljansko zborni sodišče		1.192	11.337	8.329	20.858
II. novomeško zborni sodišče		773	7.024	3.705	11.502
Ljubljansko zaščitno okrožje		1965	18.361	12.034	32.360

B. V zaščitnem okrožju mariborskem.

Zborno sodišče	Okrajno sodišče	Število sirotne dece			
		a) brez očeta in matere	b) brez očeta, hraniteljca	c) nezakonske	d) vse
I. mariborsko	Dobrlavas	22	488	904	1414
	G. Radgona	44	225	559	828
	Ljutomer	41	535	586	1.162
	Marenberg	187	336	580	1.103
	Maribor	250	2.039	3.729	6.798
	Ormož	29	670	754	1.453
	Pliberk	42	769	1.634	2.445
	Ptuj	112	2.039	1.865	4.016
	Sl. Bistrica	38	487	838	1.363
	Št. Lenart	23	1.219	810	2.052
II. celjsko	Velikovec	24	467	2.349	2.840
	Žel. Kapla	17	120	453	590
	Skupaj	829	10.174	15.061	26.064
	Brežice	129	848	645	1.622
	Celje	193	1.947	1.774	3.914
	Gornji grad	27	237	429	693
	Konjice	56	1.042	871	1.969
	Kozje	49	594	564	1.207
	Laško	103	1.374	1.112	2.589
	Rogatec	33	645	437	1.115
I. mariborsko zborno sodišče	Sevnica	54	649	612	1.315
	Slov. Gradec	128	763	775	1.666
	Šmarje	57	727	478	1.262
	Šoštanj	60	568	576	1.204
	Vransko	3	367	381	751
	Skupaj	892	9.761	8.654	19.307
II. celjsko zborno sodišče		892	9.761	8.654	19.307
mariborsko zaščitno okrožje		1721	19.935	23.715	45.371

C. V vsej Sloveniji.

Zaščitno okrožje	Število sirotne dece:			
	a) brez očeta in matere	b) brez očeta, hranit.	c) nezakonske	d) vse
I. ljubljansko	1965	18.361	12.034	32.360
II. mariborsko	1721	19.935	23.715	45.371
Skupaj	3686	38.296	35.749	77.731
Upoštevanje za III. Prekmurje				
poprečje sirot v Sloveniji pa sorazmerje prebivalstva, torej	334	3.470	3.239	7.043
Vse skupaj	4020	41.766	38.988	84.774

To stanje od 31. decembra 1919. l. je prej prenizko nego previsoko; ker v sodnih sirotinskih knjigah še niso vpisani vsi tisti mnogoštevilni otroci, katerih očetje se dan na dan z oklici proglašujejo za mrtve.

Izza tega štetja se je marsikaj izpremenilo. Od Koroške smo obdržali le prevaljski sodni okraj in jezersko občino, Italijani so nam vrnilo logaški sodni okraj. Niti tu niti tam število sirot še ni zanesljivo ugotovljeno. Dosedanja poročila pripuščajajo zgolj cenitev. Vsekako znaša sedanje število vseh sirot izpod 18 let v Sloveniji več ko okroglih 76.000. Velikosti te številke se bomo manj čudili, ako upoštevamo, da računajo Amerikanci, kadar pošiljajo Evropi pomoč, da je ameriške podpore potrebne dece izpod 14 let sedem odstotkov prebivalstva. Temu ključu ustrezajo uspevki zgorajšnje statistike skoraj popolnoma. Na vsak način nam bodo še za več let edino merilo za presojo števila dece v zaščitnih okrajih; zakaj novega štetja sirotne dece se nam ne kaže lotiti, preden ne bodo predelani in objavljeni vsi podatki ljudskega štetja po stanju od 31. januarja 1921, ki bodo naš prvi temelj za vsakršno populacijsko statistiko.

Dr. Francé Goršič.

GOSPODARSTVO.

Nekaj o Taylor sistemu. Nekako pred 15. leti so uvedli tudi nemški podjetniki ameriški sistem dela. Delavstvo samo ga je sprejelo sprva hladno in se mu ponekod celo upiralo, a strokovne organizacije so kmalu uvidele, da lahko polagoma tudi ta sistem izrabijo sebi v korist, namreč da skrajšajo delavni čas.

Bistvo Taylorjevega sistema leži v tem, da se delavna moč in spretnost izrabita do zadnje možnosti. V to svrhu mora vsak delavec izvrševati najvišje kvalificirano delo, ki ga je zmožen, da je vse delo razdeljeno in urejeno do najmanjše podrobnosti, do zadnjega giba in zadnje kretnje. Uvedel je ta sistem mlad Amerikanec Taylor, kateremu ni uspelo, da bi posegal univerzo in je vstopil zato v tovarno kot vajenec za modelno mizarstvo. Ko se je tega izučil,

se je posvetil strugarstvu železa in se bavil vse svoje življenje z analizo dela. Že kot strgarski vajenec je izumil strgarski nož, ki je izvršil še enkrat toliko dela, kot prejšnji. Polagoma je pa uvedel tudi v druge produkcijske panoge posebne metode, ki so delo izredno pomnožile. Povprečen zidar podela v 10 urah 275—375 kosov opeke, po Taylorjevem sistemu pa 1200, znižal je namreč pri tem poslu število kretenj za vsako vzdano opeko od 18 na 5. Seveda se da doseči te uspehe le tedaj, če je porazdelitev dela izvršena do najmanjših podrobnosti. Počasni in neokretni delavci morajo biti popolnoma izločeni iz spretnih. Enako med temi delavci ni prostora za alkoholike, ker morajo biti pri delu osredotočene prav vse delavčeve misli na predmet, da je na ta način izključena kakšnakoli potrata fizičnih sil, zaradi tega si potem seveda lahko skrajša delavni čas in dviga tudi zaslužek. Tako so zahtevali angleški tekstilni delavci že pred vojno izdatno znižanje delavnega časa in zvišanje mezd ter utemeljevali svoje zahteve s tem, da se je znižal zadnjih 60 let delavni čas le za 4·5 ure tedensko, čeprav producira sedaj en delavec v 8 urah toliko, kot pred 50 leti v 16 urah. L. 1856. se je zasukalo predilno vreteno vsako uro 5500 krat, sedaj se zasuče 9500 krat; pri 1000 vretenih je bilo tedaj zaposlenih 8 delavcev, sedaj zadostujejo trije. L. 1856. je izdelal en delavec 3637 kg sukanca, sedaj ga izdelava 7736 kg, ponekod pa še mnogo več. Isto je pri tkalcih; l. 1856. je izdelal en delavec 20.000 m sukna, sedaj ga izdelava 38.000 m, a l. 1856. je dobil delavec za 1 kg sukanca 2·4 pence, sedaj pa le 1·06.

Na Taylorjevo pobudo so začela velika ameriška podjetja s pomočjo kinematografov, ki registrirajo vsako kretnjo, natančno analizirati vsako delo. Za vzor vzamejo seveda le najboljše delavce. Rezultati so bili naravnost presenetljivi, ker so kinematografi potem nazorno demonstrirali delavcem nepotrebnost mnogih gibov in kretenj ter tako znižali delavni čas pri mnogih delih za cele tri četrtine in ga prepričevalno svabili pred nepotrebno potratno energije, seveda v svojo korist. Stvar strokovnih

organizacij pa seveda je, da izkoristijo vse to tudi za delavstvo samo.

Ign. Mihevc.

LITERATURA.

Friedrich Schmalz: Großrumänien wirtschaftlich, politisch und kulturell. Verlag F. A. Perthes, A.-G., Gotha, 1921. Seiten 224. Preis 10 Mark. — Ker nismo imeli Slovenci pred vojno na politične in gospodarske odnose nekdanje avstro-ogrske monarhije do drugih držav nobenega vpliva, je popolnoma naravno, da se zanje tudi nismo mnogo zanimali. Imeli smo preveč opravka z lastnim razmerjem do države, da bi mogli posvečati še kako posebno pozornost gospodarskim, političnim in kulturnim razmeram pri sosedih. Povsem drugače je pa sedaj. Slovenci smo, oziroma bi vsaj morali biti bistveni sestavni del Jugoslavije, zato je vsako življensko vprašanje naše nove države ob enem naše življensko vprašanje in ne more nam biti več vse eno, v kakih odnosajih živimo s svojimi sosedi, kaj nas navezuje nanje in v čem se medsebojni interesi križajo. Prvi predpogoj pravilnega presojevanja tozadevnih medsebojnih razmerij in odnosajev je pa seveda natančno poznanje dotičnih držav v političnem, socialnem, gospodarskem in kulturnem pogledu; zato bi nujno potrebovali kratkih, a točnih in izčrpnih monografij vsaj o sosedih. Dokler pa nimamo lastnih, smo navezani seveda na tuje, med katerimi opozarjamo zlasti na zgoraj navedeno, ki nam podaja obširno, jasno, pregledno in izčrpno sliko nove, 17 milijonske Velike Rumunije, s katero tvorimo sedaj par sto kilometrov skupne meje in je torej eden naših najvažnejših sošedov. Knjiga govori v 13 poglavjih o geografskih, političnih, agrarnih, industrijskih, prometnih, finančnih, strankarskih, časopisnih, socialnih in drugih razmerah Velike Rumunije. Posebna poglavja so posvečena agrarni reformi, deželnim produktom, židovskemu vprašanju, novi Rumuniji (Banatu, Besarabiji, Bukovini, Dobrudži in Sedmograški), zunanji politiki in trgovini. Pisana je knjiga izredno živahno in zanimivo, zato jo bo

prebral vsak z velikim užitkom in še večjim haskom do konca, saj nam je bila doslej baš Rumunija poleg Grčije med našimi sosedi najmanj poznana. Knjigo toplo priporočamo. F. E.

Nove knjige. V zadnjih mesecih so izšle naslednje nove knjige:

Albreht Ivan, Malenkosti. V Ljubljani, 1921. Natisnila in založila Zvezna tiskarna. 121. str.

Darwin Ch., Die Abstammung des Menschen. I. u. II. Leipzig 1921, Druck und Verlag von Ph. Reclam (Reclams Universalbibliothek, Nr. 3216—3225). Seiten 531 u. 468.

Darwin Ch., Die Entstehung der Arten. Leipzig 1921. Druck und Verlag von Ph. Reclam (Reclams Universalbibliothek, Nr. 3071—76). Seiten 694.

Knjižnica za mladež, Hrvatskog stam-parskog zavoda d. d. Uredjuje R. F. Magjer.

I. zv. Narodne priče i priče. Po Vuku Karadžiću. Osijek 1921. Str. 47.

II. zv. Zrinski-Frankopani. Osijek 1921. Str. 48.

III. zv. Dječje kolo. Almanah za mladež. Osijek 1921. Str. 46.

IV. zv. Slavenski apostoli sv. Ciril i Metod. Osijek 1921. Str. 46.

Melik Anton, Jugoslavija, zemljepisni pregled. I. del. Pota in cilji 5., 6. zvez. Založila Tiskovna zadruga. Ljubljana 1921. Str. 283. Cena 42 K (na finem papirju 60 K).

Muradbegović Ahmed, Haremska li-rika. Zagreb 1921. Tisak Hrvatskog stam-parskog zavoda d. d. Str. 48. Cena 16 K.

Prijatelj, dr. Ivan, Slov. književnost. S predgovorom P. Popovića. Beograd 1920. Izdanje knjižare Zdr. Spasojevića. Str. 97.

Schmalz Friedrich, Großbrumänien. Verlag F. A. Perthes A. G., Gotha 1921. S. 249. Preis 10 Mark.

Shakespeare, Macbeth. Prevel Oton Zupančič. Ljubljana 1921. Založila Ti-skovna zadruga. 151 str. Cena 32 K.

Shakespeare, Beneški trgovec. Igrokaz v petih dejanjih. Poslovenil Oton Zupančič. Druga, izpremenjena izdaja. Nova knjiž-nica 6. Ljubljana 1921. Založila in izdala Nova založba v Ljubljani. Str. 154.

Suhy Jos., Uvod v Buddhizem. Ljub-ljana 1921. Samozaložba. Str. 31.

Dr. Veber France, Uvod v filozofijo. Pota in cilji 3. in 4. zv. Založila Tiskovna zadruga. Ljubljana 1921. 352 str. Cena 72 K.

Waschtetova Ilka, Pravljiice. V Ljub-ljani 1921. Založila Tiskovna zadruga. 91 str. Cena vez. 40 K.

Zorec Ivan, Pomenki. V Ljubljani 1921. Samozaložba. 183 str. Cena 30 K.

REVIFE.

Srpski književni glasnik. Urednik dr. V. M. Jovanović. Knjiga druga, januar-april 1921. — § 16. aprilom je zaključila ta odlična srbska revija, okrog katere se zbirajo prvi srbski intelektualci, svojo drugo knjigo. Kakor prva knjiga, je tudi ta pre-cej ekskluzivno srbska in posveča ostalim jugoslovanskim narodom le malo pozor-nosti, kar bi bilo v interesu medsebojnega spoznavanja in približevanja vsekakor že-leti. Edina člančica, ki se tičeta Slovencev, sta U. Coničev nekrolog Svetcu in oni dr. Št. Sagadina, ki govori o „Slovenački posle izbora“ in še ta je ponekod netočen, kar je pripisati pač dejstvu, da živi g. pisatelj v Belgradu in je navezan le na — demo-kratsko časopisje. Popolnoma pravilno po-udarja v uvodu, da želimo in hočemo ohrani-ti Slovenci svojo individualnost že z ozi-rom na tretjino našega neodrešenega na-roda, v nadaljevanju pa popolnoma napačno prorokuje veliko bodočnost SKS, kar so najtemeljiteje ovrgle zadnje občinske vo-litve, ki so pokazale, da zmagujejo ravno stranke z avtonomistično „državnopravno ideologijo“. V leposlovnem delu druge knjige so sodelovali: J. Andrić, M. Bojić, M. Čur-čin, J. Dučić, Vl. Janković, M. Kašanin, J. Kosor, M. Karolija, G. Krlec, B. Lovrić, D. Maksimovičeva, R. Nikolić, Br. Nušić, Vl. Nazor, Dr. Radović, M. Rakić, K. To-mašić in Tresić-Pavičić, poleg tega je pa prinesla revija še nekaj prevodov iz sve-tovnihi literatur. Med razpravami bi bilo omeniti: D. Popović: Naše držanje prema Bugarskoj, kjer pravi pisatelj, da za en-krat ne more biti govora o kakih ožjih odnošajih med nami in Bulgari; — M. Grol: Parlamentarizam i decentralizacija, ki se na rahlo zavzveva za upravno de-centralizacijo in za enodominni sistem zako-nodaje; — dr. M. Vlainec: Podela velikih

poseda, ki govori o dosedanjem delu pri nas na polju agrarne reforme; — Vlajić: O federalizmu u Švajcarskoj; — P. Slepčević: Dve misli pred konstituantu, kjer se zavzema pisatelj za naziv Jugoslavija in zahteva, da bodi tudi ustavno naložena državi dolžnost brigati se za izvenšolsko izobrazbo ljudstva ter jo pospeševati; — G. Gezeman: Erlangenski rukopis srpskih narodnih pesama; — J. Savković: Vojvodjanska inteligencija, kjer govori o madjaronski srbski inteligenci v nekdanji južni Ogrski; — St. Jovanović: Ustav Narodnog kluba, kjer referira o federalističnem ustavnem načrtu Hrvatske zajednice, to je stranke hrvaške inteligence; — J. Jovanović: Kralj Nikita I., kjer razpravlja pisatelj obširno in zanimivo o delu in življenju zadnjega črnogorskega vladarja; — St. Jovanović: Nestajanje zakona; — * *: Pobeda stare nad novom Grčkom, kjer govori obširno in temeljito o zadnjih nepričakovanih političnih prevratih na Grškem; — Lj. Stojanović Kopitar prema Srbima ter M. Vlajinac: Agrarna reforma, pitanje o naknadama, ki pa še ni končan. Revija prinaša dalje obširne književne, umetniške, gledališke, vojne, prometne, ekonomske ter politične pregleda, ocene in bogate beležke.

—ec.

Die neue Rundschau. XXXIII ter Jahrgang der Freien Bühne. 1920. Bd. 2. Berlin, Verlag von S. Fischer. — Pri drugi knjigi vplanskega letnika te odlične nemške leposlovne in znanstvene revije so sodelovali naslednji leposlovci: P. Adler, A. Bension, G. Benn, M. Beradt, C. Čapek, O. Flake, C. Groll, Hennings, A. Holitscher, Klabunz, O. Loerke, R. Müller, B.A. Rainhardt, R. Ullmann, R. Walser, A. T. Wegner in F. J. Weinrich. Izmed razprav bi bilo omeniti: A. Bäumler: *Metaphysik der Geschichte*; — G. Erenyi: *Das Problem Deutschland*; — Justus: *Politische und wirtschaftliche Krise*; — Justus: *Zur Erkenntnis und Wertung des Bolschewismus*;

— E. Lucka: *Valuta und Wertgefühl*; — A. Mittler: *Gewalt und Revolution*; — R. Müller: *Wien, die versinkende Stadt*; — F. Oppenheimer: *Zur Soziologie von Krisenzeiten*; — E. Postelberg: *Revolution und Recht*; — E. Steinitzer: *Europäisches Zusammenwirken*; — Steinitzer: *Der Wirtschaftskampf Mittel- und Osteuropas*; — Wendel: *Südslawien*; — J. Goll: *Das Lächeln Voltaires*; — R. Klein: *Handwerk und Kleinstadt*; — M. Krell: *Romane 1920*; — L. v. Wiese: *Zur Soziologie der Leiden*. „Anmerkungen“ prinašajo krajša poročila s knjižnega in kulturnega polja. —ec.

Naš list. Ministrstvo prosvete izdaja pod tem naslovom mladinski list s prispevki pisateljev vseh treh bratskih narodov. List je ilustrovan, izhaja mesečno in stane letno 48 K.

Kres. Delavsko izobraževalno društvo „Svoboda“ začne izdajati družinski mesečnik „Kres“. Letna naročnina znaša 80 K.

KULTURA.

Jubilej. Dne 3. maja t. l. je minilo štirideset let, kar je umrl naš najpriljubljenejši romanopisec in novelist, Josip Jurčič, v sedem in tridesetem letu svoje starosti.

Dne 29. novembra t. l. bo minilo štirideset let, kar je umrl znani slovenski politik in buditelj, dr. Janez Bleiweis.

Janezu Trdini so odkrili dne 5. junija t. l. na najvišjem vrhu njegovih Gorjancev (1181 m) spominsko ploščo z naslednjim napisom:

Janez Trdina, slovenski pisatelj, rojen l. 1830. v Mengšu, umrl 1905. v Novem mestu, je v svojih „Bajkah in povestih“ proslavil Gorjance, Podgorje in Belo Krajino. Čast in slava njegovemu spominu! Podružnica S. P. D. v Novem mestu v juniju 1921.

Politična orientacija, jasnost, doslednost in načelnost.

Iz „Tivolske resolucije“ z dne 21. in 22. IX. 1909:

„Kot deli velikega enotnega naroda stremimo, da se konstituiramo kot enoten narod, ne glede na vse umetno napravljene državnopravne in politične pregraje, želeči skupno nacionalno-avtonomno kulturno življenje kot svobodna enota v popolnoma demokratični konfederaciji narodov.“

*

§ 136 socialističnega ustavnega načrta:

„Vsaka pokrajina . . . voli svojo pokrajinsko . . . skupščino.“ Nadalje (§ 137.): „Vsaka teh skupščin voli predsednika in odbor iz svoje sredine, ki upravljajo vse državne posle, v kolikor niso njenemu področju izrečno izvzeti . . .“ In v § 139.: „Samoupravne skupščine so pristojne za izvrševanje in sklepanje o sledečih zadevah: 1. lokalne finance; 2. lokalna javna dela“ itd. itd.

*

Iz govora dr. Koruna v konstituenti dne 12. V. 1921:

„Nekateri zagovorniki centralistične ureditve uprave so rekli: „Res je, uprava je slaba, ampak ta uprava je slaba zaradi tega, ker imamo pokrajinske vlade. Te so krive vsemu zlu. Gospodje, to ni točno. Ravno narobe je res. Tiste pokrajine, kjer imamo pokrajinske vlade, so še najboljše upravljane, kjer pa imamo že sedaj upravo centralizirano, se upravlja slabo. Če se je ob postanku naše države storila kakšna napaka, se je storila s tem, da se za Srbijo l. 1918. razven centralne vlade ni ustanovila tudi posebna pokrajinska vlada. Če bi se bilo zgodilo to, bi nam bil prihranjen marsikak upravni nered . . . Toraj ne to, da imamo pokrajinske vlade, je škodovalo upravi, ampak baš nasprotno.“

Če bi se to, kar je v adresi „Narodnega Veča“ z dne 1. decembra 1918 na regenta bilo zahtevano, izpolnilo, da bi pokrajinske vlade dobile tudi svojo kontrolo v pokrajinskih svetih, bi bila ta uprava še veliko boljša, nego je. (Minister Pribičević: „To ni v adresi!“) To je v adresi, gosp. Pribičević! (Poslanec dr. C. Marković: „Vi ste za avtonomijo?“) Smo, kakor ste čuli iz vsega tega!“

*

Navodilo načelstva JSDS social. občinskim odbornikom z dne 4. VI. 1921:

„Smo za močno centralno zakonodajo in za najširšo samoupravo tozadevnih enot, ki naj bodo sestavljena le iz vidika geografičnih in gospodarskih potreb. Z ozirom na to naše znano stališče ne pripisujemo avtonomističnim izjavam . . . nikake važnosti.“

*

„Naprej“, glasilo JSDS z dne 10. IX. 1920:

„ . . . Za centralizem so liberalci . . ., za avtonomijo so klerikalci in mi socialisti. Stvarni momenti so pa vodili do tega stališča morda le nas.“

*

Volivni manifest JSDS („Naprej“ z dne 13. X. 1920):

„Neločljiva od zdrave demokracije je tudi avtonomija občin in drugih sestavnih delov države v vseh zadevah, ki niso po svojem značaju take, da mora biti njih uprava v interesu vsega naroda enotna in osredotočena. Izkušnja zadnjih dveh let pomeni najstrožjo obsodilo brezmiselnega, nekritičnega centralizma, ki ustvarja za praktično življenje naroda neraben aparat, ovira razvoj na vseh koncih in krajih, duši vsako samostalnost, povzroča pa pri vseh delih nezaupanje in netočnost in vodi do najnevarnejših konfliktov.“

*

„Naprej“ z dne 4. X. 1920:

„ . . . Slovenci smo se vedno proglašali za samostojen narod od Trubarja dalje . . . Zato so potrebni tudi deželni ali pokrajinski zbori, ne le kot ljudska

upravna kontrola, temveč tudi kot zakonodajni faktor Poleg legislativne pravice imej zlasti pravico voliti tudi večino upravnih organov.“

*

Poslanica centralnega tajnika JSDS socialističnim občinskim odbornikom z dne 8. VI. 1921 („Ljudski glas“ št. 23):

„Ne hodite klerikalcem na limance! Avtonomija je prazna beseda. Postranska stvar je ali bo Slovenija eno okrožje ali bo razdeljena na dve — glavnoje, da bo ljudstvo v svojih okrožjih samo odločevalo. Okrožja naj bodo sestavljena po zemljepisnih, prometnih in gospodarskih potrebah ljudstva, plemenskih in zgodovinskih mej pa ne maramo! Temeljne zakone pa naj izdeluje skupni parlament za vse enake.“

Omladina

priporoča naslednje nove publikacije:

Debeljak Anton: broš. vez.
Moderna francoska lirika . . . 24 K 30 K

Mark Twain:
Mali klatež Tom Sawyer . . . 26 K 32 K

Dr. J. Prijatelj:
Aškerčeva Čitanka 14 K 20 K

Petronij-Glonar:
Pojedina pri Tvimahijonu . . . 9 K 12 K

Župančič Oton:
Mlada Pota 12 K 18 K

Župančič Oton:
Sto Ugank — 3 K

Levstik Vlad.:
Zapiski Tine Gramontove . . . 7 K 13 K

Albrecht Fran:
Mysteria Dolorosa 5 K 11 K

Flaubert-Župančič:
Tri povesti 7 K 13 K

Chesterton-Župančič:
Četrtek. Fantast. roman 7 K 13 K

Dr. J. A. Glotar:
Naš jezik 3 K 6 K

Brezigar M.:
Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva — 6 K

Spominu Ivana Cankarja — 2 K

Dr. Nachtigall:
Južnosl. ital. sporno vprašanje — 1 K

Navedene cene veljajo samo pri direktni naročitvi pri „Omladini“, Ljubljana, predal 87.

Slovenska Socialna Matica

priporoča naslednje publikacije:

1. Dr. Bauer-Uratnik: **POT K SOCIALIZMU**, cena 2 K.

2. Štebi Alojzija: **DEMORATIZEM IN ŽENSTVO**, cena 1 K.

3. Bezruč-Albrecht: **ŠLEZKE PESMI**, cena vezani knjigi 10 K.

4. * * *: **POGLED V NOVI SVET**, cena 1 K.

5. **DEMOKRACIJA**, I. letnik (nepopolni), cena 10 K.

6. **DEMOKRACIJA**, II. letnik (ves letnik), cena 15 K.

7. **NAŠI ZAPISKI**, XII. letnik (1920), cena 50 K.

8. **NAŠI ZAPISKI**, XII. letnik, posamezna št. 5 K.

Omenjene publikacije je dobiti po knjigarnah ali se pa naročaja neposredno pri „Slovenski Socialni Matici“ v Ljubljani, poštni predal št. 91.

Izšle so: Knjižna novost!

Oskar Wilde:

Pravljice

Poslovenil M. J.

Cena elegantno vezani knjigi 50 K.

Ker je naklada izredno majhna, opozarjam vse ljubitelje lepe knjige, da jo naroče takoj po povzetju, oziroma naj pošljejo denar naprej. Naroča se le pri „Slovenski Socialni Matici“, Ljubljana, poštni predal 91.